

INVENTARI DE LES ACTES
DE CONSAGRACIÓ I DOTACIÓ
DE LES ESGLÉSIES CATALANES
IV. ANYS 1051-1100*

per Ramon ORDEIG I MATA

182

1051 juny 2.

Guillem, bisbe d'Urgell, junt amb els seus ardiaques i canonges, acut a la vil·la de Cambrils i hi consagra l'església de Sant Martí, en presència de molts clergues i laics i del comte Sunifred [Ermengol III] d'Urgell i de Ricard i Riquilda. Aquests donen la meitat de la parròquia de Cambrils a Santa Maria de la Seu d'Urgell i l'altra meitat a Sant Miquel de Cuixà, mentre que el bisbe reparteix els seus delmes entre el capellà i dos altres personatges que l'han de defensar contra els sarraïns. Tots junts li confirmen les possessions i el terme parroquial.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi quinquagesimo I.º post millesimo...Acta ista carta IIIº nonas iulii.

Ellemare presbiter scripsit...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XI, de 45 x 19'5 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 26.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 60, pp. 138-139.

183

1052 gener 21.

Guillem, bisbe d'Urgell, acut al castell de Castelló, a prec dels esposos Isarn i Gerberga i de molts altres homes, per a consagrar-hi l'església de Sant Joan. Els esposos predits la doten amb una vinya i

* Vegi's *RCat* IV (1979) 123-165 (I. Anys 833-950); V (1980) 153-180 (II. Anys 952-988); VIII (1983) 403-456 (III. Anys 1000-1050).

amb els delmes provinents d'uns alous, mentre que el bisbe l'uneix a Santa Maria de la Seu [d'Urgell], li confirma els delmes, primícies i oblacions del terme del castell i estableix que el clergue que en tingui cura vagi als dos sínodes anuals i pagui el cens corresponent.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi quinquagesimo primo post millesimo, era millesima septuagesima secunda, anno X^o VI° regni Enrici regis... Actum est hoc XII° kalendas februarii, anno X^o VI° regni Enrici regis.

Bonefilius sacer rogatus scripsit...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, de 31 x 20'5 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 25.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 59, pp. 137-138.

184

1053 gener 3.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església del monestir de Santa Maria de Rodes [Roses] i, a precís del comte Ponç Hug [I d'Empúries] i dels seus nobles, li concedeix les trenta passes per al cementiri. A més, confirma al monestir tots els alous i tot allò altre que posseeix i estableix que els seus abats siguin beneïts pel bisbe de Girona i que acudin als sínodes i rebin el crisma de la seu gironina.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia en un «Libre de donacions fetas a St. Pere de Rodas», en poder del cambrer del monestir de Rodes el s. XVII. — C. Còpia del s. XVII: B.N.P., col. Baluze, 234, f. 355, ex B.

Transcripció ex C.

Anno Dominice incarnationis quinquagesimo post millesimum tertio, aera millesima nonagesima prima, indictione quinta, Berengarius gracia Dei Gerundensis episcopus venit et dedicando consecravit benedictione divina atque celesti ecclesiam cenobii Sanctae Mariae de Rodis et insistente domino Pontio Ugonis gracia Dei comite, cum Chechardo et cum aliquis suis nobilibus viris, praedictus episcopus donavit praedictae ecclesiae cimeteria triginta passuum per totum circuitum ejusdem ecclesie. Et consecravit confirmando omnia alodia et omnes res quas hodie iuste possidet predicta ecclesia et Deo dante in futuro juste adquisierit in jure praedictae ecclesie. Et statuit praedictus episcopus ut abba et reliqui ordines praedicti coenobii benedicantur ab episcopo Gerundensis in jure praedictae

ecclesie. Et constituit praedictus episcopus ut abba praedicti cenobii veniat ad synodum et concilium episcopi Gerundensis et accipiat chrisma a sede Gerundensis.

Scripta est haec dos III nonis januarii, anno vigesimo secundo Henrrici regis.

+ *Poncius comes.* + *Berengarius gracia Dei Gerundensis episcopus.*

Bernardus levita et monachus, qui hanc dote scripsit et subscripsit die et anno quo supra.

185

1053 febrer 11.

Berenguer, bisbe d'Elna, acut al suburbi d'Elna, a la vall del Conflent, a la vil·la d'Eus, per a consagrar-hi l'església de Sant Vicenç i Sant Joan, edificada pels habitants del lloc. Li assenyala els límits parroquials, li concedeix els delmes, primícies i oblacions i la subjecta a la seu de Santa Eulàlia d'Elna.

Era millesima XC I, indicione V^a...Facta est autem hec consecratio III idus februarii, anno XXII regnante Henrico rege Franciae.

Dominicus sacer...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 1187, ex A «que nimia vetustate consumta vix legere poterat, unde eam translatare fecerunt». — C. Còpia del s. XVIII: Arxiu dels Pirineus Orientals, llibre del Prebostat Major del Canigó, f. 7, ex B.

a. ALART, B.: *Cartulaire roussillonnais*, Perpinyà 1880, doc. XLV, pp. 67-68, ex C. — b. MONSALVATJE, *Noticias*, 23, ap. XL, pp. 443-444, [ex a.]

186

1054 febrer 18.

Els esposos Silvi Llobet i Adelaida, que han edificat una església al comtat de Girona, a la parròquia de Sant Genís de Cervià, hi fan consagrar uns altars en honor de Santa Maria, de Sant Miquel i dels Sants Pere i Pau. Ho fan amb el consentiment dels comtes Ramon [Berenguer I] i Ermessenda, del bisbe Berenguer de Girona i dels canonges de la mateixa seu, per tal que s'hi construeixi també un edifici per a acollir monjos benedictins. Ells mateixos fan donació de l'església i de l'alou que l'envolta al monestir de Sant Miquel de la Clusa, situat al regne d'Itàlia.

Anno incarnationis eiusdem Domini nostri Redemptoris millesimo quinquagesimo tertio, feria secunda post passionem Domini...Facta ista scriptura donatione XII kalendas martii, anno XXIII regni Henrici regis.

Iohannes presbyter et monachus...scripsi...

[A.] Original perdut, potser el document de l'arxiu del priorat de Cervià publicat per Baluze. — B. Còpia del 1713: A.C.A., Monacals d'Hisenda, ms. 815, *Speculum* de Santa Maria de Cervià.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCXXXVIII, col. 1099, ex A?.

187

1054 maig 1.

Guislabert, bisbe de Barcelona, molts magnats i una gran multitud concorren a la consagració de la basílica de Sant Pau de Riu-sec, al comtat de Barcelona. Li concedeixen l'espai per al cementiri, terres i vinyes, cases, delmes, primícies, tasques, censos i oblacions, alhora que el bisbe estableix que rebrà el crisma de la seu barcelonina i li pagarà trenta denaris anuals i assenyala el terme parroquial.

Anno incarnationis Jesu Christi quinquagesimo quarto, kalendis maii, prius millesimo, regni vero Henrici regis vigesimo quarto.

Raimundi diaconi...scripsit...

[A.] Original perdut, que el 1252 era a l'arxiu parroquial de Riu-sec. — [B.] Còpia del 1252, autoritzada per Berenguer Oller, notari de Sabadell, perduda. — C. Còpia del 1600, autoritzada per Joan Teres, notari de Barcelona: A.C.A., Monacals, Sant Joan de Jerusalem, arm. 1, llig. 4, ex B. — [D.] Còpia del 1642: Arxiu parroquial de Riu-sec, Llibre de baptismes, desposoris i òbits, f. 1, ex B. — E. Còpia del s. XVIII, autoritzada pel notari Antoni Campillo: A.D.B., *Liber dotalium* VII, ff. 285-286v, ex D.

a. MAS, J.: *Acta de consagració de la Església de Sant Pau de Riusec (Sabadell) 1054*, a «Nostra Comarca» 1 (febrer 1921), pp. 6-10, ex E. — b. ROCA I GARRIGA, P.: *Acta de consagració de Sant Pau de Riu-sec*, a «Arrahona» núm. 7 (Sabadell 1979), pp. 22-24, ex E.

188

1055 agost 29.

Guillem, comte de Besalú, pregà al bisbe Berenguer de Girona que

acudís a consagrar l'església de Santa Maria del castell de Besalú i ara, amb motiu de la consagració, retorna als bisbes gironins la dominicatura de Bàscara. Ho fa a prec del comte Ramon [Berenguer I] de Barcelona, del vescomte Ponç, de l'abat Berenguer i de molts pròcers i monjos, tot rebent del bisbe dos muls.

Actum est hoc quarto kalendas septembris, anno vigesimoquinto Henrici regis.

Scriptum per manum Guillelmi Gerundensis clerici...

[A.] Original perdut, potser el document de l'arxiu de Santa Maria de Besalú publicat per Villanueva.

- a. VILLANUEVA, *Viage*, 15, ap. XXII, pp. 249-250, ex A? —
b. MONSALVATJE, *Noticias*, 2, ap. XVIII, pp. 263-264, [ex a.]

189*

1055.

Guillem, bisbe [d'Urgell], acut al castell d'Ivorra, a prec dels sacerdots Gotmar i Ramon i de tot el poble que hi habita, per a consagrar-hi l'església de Sant Cugat. S'estableix que es pagarà un cens anual a Santa Maria de la Seu [d'Urgell].

Anno LV° post M.^o

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XIII, en extracte: A.C.U., *Liber dotaliorum*, I, núm. DCCCXXIV, f. 240.

- a. BARAUT, *Les actes*, ap. 61, p. 140.

190*

1055.

Guillem, bisbe [d'Urgell], acut a la parròquia de Lòria [Andorra] i hi consagra l'església de Sant Sadurní [de Nago], segons consta en l'autèntica de relíquies.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi post quinquagesimo V post millesimo.

A. Original, de 21 x 6 cm.: Arxiu parroquial de Sant Julià de Lòria.

- a. BARAUT, *Les actes*, ap. 62, p. 140.

191*

1056 desembre 23.

Guillem, bisbe d'Urgell, acut al castell d'Alinyà, a prec de l'ardiaca Guillem i del poble que habita la parròquia, per a consagrar

l'església que hi han construït en honor de Sant Esteve i Sant Llorenç. S'estableix que pagarà un cens anual a Santa Maria de la Seu [d'Urgell].

Anno incarnationis Dominice M^o LVI, indicione X^a, X^o kalendas ianuarii, anno XXVII regnante Enrico.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XIII, en extracte: A.C.U., *Liber dotaliorum*, I, núm. DCCCXXI, f. 240.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 63, p. 141.

192

1057.

Guillem, bisbe [d'Urgell], acut al castell d'Alòs per a consagrar l'església de Sant Feliu, Sant Joan i Sant Pere, a prec dels sacerdots i dels habitants de la parròquia, els quals l'han edificat i ara la doten amb uns alous. El bisbe li fixa els termes parroquials, li cedeix els delmes i primícies dels fidels i la sotmet a un cens anual que haurà de pagar a Santa Maria de la Seu d'Urgell.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi L^o VII post millesimo.

Chopannus sacer rogatus scripsi...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, de 22'5 x 16'5 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 27.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 64, pp. 141-142.

193

1057.

Guillem, bisbe [d'Urgell], acut a la vall de Lord, a la vil·la anomenada Pedra, per a consagrar-hi l'església de Sant Sadurní, a prec dels sacerdots i habitants del lloc, els quals l'han edificat i ara li confirmen la seva dotació. El bisbe li assenyala els termes parroquials, li concedeix els delmes i primícies i la sotmet a un cens anual que haurà de pagar a Santa Maria de la Seu d'Urgell.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi quinquagesimo VII post millesimo.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, de 26'5 x 12'5 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 28.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 65, pp. 142-143.

194

1058 abril 24.

Per manament dels comtes de Barcelona, Ramon [Berenguer I] i Almodis, és consagrada l'església de Sant Pere del castell de Camarassa pel bisbe Guillem d'Urgell, a la diòcesi del qual és sabut que pertanyia en temps pretèrits. Reconeguda la jurisdicció de la seu urgellenca, s'estableix que els habitants del castell li tributin anualment trenta lliures d'oli.

Anno Dominice incarnationis LVIII° post millesimum, era XC^a VI post millesimam, indicione XI^a, octavo videlicet kalendarum ianuariarum... Facta carta donationis idus mai, anno VII post XXum regni Henrici regis.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, de 22'5 x 24 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 29. — C. Còpia del s. XIII: A.C.U., *Liber dotaliorum*, I, núm. DXXXVIII, f. 177.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 66, pp. 143-144, ex B.

195

1058 novembre 18.

Els comtes Ramon Berenguer I i Almodis, junt amb el bisbe Guislabert, un cop construïda la nova catedral de Barcelona tenen cura de la seva dedicació i hi conviden els arquebisbes Guifré de Narbona i Riambau d'Arle i molts bisbes. Celebrada la consagració, tots ells confirmen els drets i els béns de la seu barcelonina i li reconeixen el domini damunt les illes de Mallorca i Menorca i les ciutats de Dènia i Oriola per concessió del rei Mugahid i el seu fill Ali.

Quartus decimus dies kalendarum decembrium est constitutus et facta est ipso die dedicatio ad millesimi quinquagesimi octavi ab incarnatione Domini tempus, secundum aeram nonagesimam sextam, indicione vero undecima propriis natam temporibus.

Miro presbiter...scripsit...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XIII: A.C.B., *Liber antiquitatum* I, núm. 29, f. XIV.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCXLVIII, cols. 1113-1116, ex B. — b. SÁENZ DE AGUIRRE, J.: *Collectio maxima Conciliorum omnium Hispaniae et novi orbis*, Roma 1753-1755, vol. IV, pp. 416-417, ex a. — c. BOFARULL, P.: *Los condes de Barcelona vindicados*, Barcelona 1836, vol. II, pp. 82-87, ex B. — d. TEJA-

DA, J.: *Colección de cánones y de todos los concilios de la Iglesia de España y de América*, Madrid 1859, vol. III, pp. 110-112, ex **a**. — **e**. TÁMARO, E.: *Acta de la consagració de la catedral de Barcelona, ara per primera volta traduïda al català*, a «Memorias de la Associació catalanista d'excursions científicas» III-1879 (Barcelona 1887), pp. 371-377, ex **B**. — **f**. MAS, J.: *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, Barcelona 1906-1921, vol. 1, ap. 5, i vol. 13, ap. III, ex **B**. — **g**. PUIG, S.: *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona 1929, ap. XLVII, ex **B**.

196

1059 novembre 23.

Guillem, bisbe de la seu d'Osona, consagra l'església de Santa Maria i Sant Pere d'Igualada, li confirma els delmes, primícies i oblacions dels fidels, a més dels alous, i la sotmet a la seu episcopal. També mana que dins l'espai de trenta passes a l'entorn de l'edifici ningú no gosi de cometre violències i amenaça els contraventors amb l'excomunió. Diferents personatges fan donacions.

Anno millesimo quinquagesimo nono, a tempore illo quo Iesus Christus Dominus noster pro redemptione humanis generis susceptus animatum corpus nostre carnis ex utero Virginis matris nascendo... Facta scriptura et dedicatio VIII° kalendas decembris, anno XXVIII° Henrici regis francorum.

Ss. Benedictus diaconus et sedis Sancti Petri canonicus...scripsit...

[A.] Original perdut. — **B**. Còpia del s. XIII: A.C.A., *Cartulari de Sant Cugat*, f. 199, núm. 620.

a. SEGURA, J.: *Història d'Igualada*, Barcelona 1907, vol. I, p. 24, i vol. II, ap. E, ex **B**. — **b**. RIUS SERRA, J.: *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*, Barcelona 1945-1947, vol. II, ap. 614, p. 281, ex **B**.

197*

1060 juliol 1.

Els habitants de Visalibons, vil·la situada al comtat de Ribagorça, després d'edificar-hi una església en honor de Santa Maria i Sant Pere, pregaren al bisbe Arnulf de Ribagorça que acudís a consagrar-la. Ara ho fa i ells li concedeixen els delmes, primícies i oblacions, així com tot allò altre que li pertany.

Anno incarnationis Domine M^o LX°, VII nonas, kalendas iulii.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, mutilada de la part inferior: Archivo Histórico Nacional, de Madrid, fons d'Ovarra, carp. 691, núm. 12.

a. SERRANO, M.: *Noticias y documentos históricos del condado de Ribagorza hasta la muerte de Sancho Garcés (1035)*, Madrid 1912, pp. 491-492, ex B. — b. MARTIN DUQUE, A.J.: *Colección diplomática de Obarra (siglos XI-XIII)*, Zaragoza 1965, doc. 138, pp. 121-122, ex B.

198*

1060.

Guillem, bisbe [d'Urgell], acut al castell de Llanera, a prec dels seus habitants, per a consagrar l'església que hi han edificat en honor de Sant Martí. S'estableix que pagaran un tribut anual a la seu urgellenca.

Anno ab incarnationis Domini nostri Iesu Christi LX° post M^o.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XIII, en extracte: A.C.U., *Liber dotaliorum*, I, núm. DCCCXXVII, f. 240.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 67, p. 144.

199*

1061 setembre 3.

[Artau,] bisbe d'Elna, a prec de l'abat Berenguer [d'Arles], consagra l'església de Sant Quintí dels Banys.

Anno 1061, tertio nonas septembris.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia, avui perduda, en el *cartulari* del monestir d'Arles. — [C.] Notícia del 1586 en un «Inventaire des archives de l'abbaye d'Arles, fait en 1586 par Agullana, visiteur apostolique», ex B. — D. Notícia del s. XIX en una nota manuscrita de L. de Bonnefoy, ex C.

a. Notícia a: *Gallia Christiana*, VI, París 1739, cols. 1042 i 1086, «ex schedis Martenii» (?).

200

1062 agost 22.

Ramon Folc, vescomte de Cardona, i la seva muller Ermessenda acuden davant el bisbe Guillem d'Osona per tal que, junt amb ells, confirmi els termes i la dotació de l'església de Sant Martí del Brull, edificada per la vescomtessa Guisla i consagrada pel mateix bisbe

Guillem. Després de fixar els termes parroquials, els vescomtes confirmen els béns de l'església i el bisbe li confirma les primícies i els delmes, així com la sacralitat del cementiri i la sagrera.

Facta dotius huius scriptura X kalendas septembris, anno ab incarnationes Ihesu Christi regis omnia seculorum millesimo sexagesimo II°, Philippi regis francorum regno incepto anno secundo.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del 1207, escrita pel sacerdot Pere: A.C.V., cal. 28, núm. 76. — C. Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta*, de J. Pasqual, vol. VIII, pp. 349-352, ex B.

a. V.R., R.: *Notes històriques d'Ausona. Consagració de l'església de Brull*, a «Butlletí del Centre Excursionista de Vich» III (1918-1920), pp. 40-43, ex B. — b. VALLS I TABERNER, F.: *La primera dinastia vescomtal de Cardona*, a «Estudis Universitaris Catalans» XVI (1931), pp. 132-134, ex B. — c. SERRA VILARÓ, J.: *Història de Cardona*, Tarragona 1962-1968, vol. I, pp. 112-114, ex b.

201

1062 novembre 20.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a la vil·la de Cruïlles, al comtat de Girona, per a consagrar-hi l'església de Santa Eulàlia, a prec dels veïns del lloc i de Gaufred, clergue de Girona. Li concedeix els delmes, primícies i oblacions dels fidels, fixa el terme parroquial i l'espai per a cementiri i la sotmet a la seu gironina.

[A.] Original extraviat, vist per Villanueva a l'arxiu de Sant Pere de Galligants (Cf. *Viage*, 14, p. 153) i per Monsalvatje a l'Arxiu d'Hisenda de Girona (Cf. *Noticias*, 14, p. 146). — B. Còpia del s. XVI: A.C.A., Monacals d'Hisenda, vol. 1034 [Privilegis de Sant Miquel de Cruïlles], ff. 27-28.

In Dei nomine. Sit notum cunctis quod anno Domini incarnationis millesimo sexagesimo secundo adfuit dominus Berengarius Gerundensis episcopus in villa que dicitur de Crudillis, in comitatu Gerundensis, ad consecrationem ecclesiam que est scita in prefata villa, in honore Sancte Eulalie virginis, rogatus precibus omnium vicinorum hominum et maxime Gaufredi Gerundensis clerici qui tempore presbiter videbatur predicte ecclesie. Qua propter ego iam dictus Berengarius episcopus Gerundensis concedo iam dictę ecclesie Sancte Eulalie decimas et primicias et oblaciones fidelium tam vivorum

quam etiam mortuorum de villa que dicitur Crudillias cum suis terminis omnibus, et de villa Agudini cum omnibus suis pertinentiis, et de villa que dicta est Rabiosas cum omnibus suis pertinentiis, et similiter de villa que nuncupatur Raxacho, ad villa que dicitur Sollis, et de villa que dicta est Pastells, et de villari qui dictus est Puialt, et villam que vocant Tresculls, et de villari que vocant Tapiolas, et de villari quam dicunt Darnacullea, et de villa que dicitur Vallocaria. Hec omnia prefata sicut sunt vera et esse debent certa et cum oblationibus fidelium vivorum hominum quam etiam mortuorum. Et ego iam dictus Berengarius dono atque concedo predicte ecclesie Sancte Eulalie ut nullus hominum cuiuscumque ordinis, sexus atque etatis vel aliquis horum quocumque tempore omnimodo ausus sit inde auferre seu perturbare, sed omnia prescripte ecclesie irrevocabili perenniter consistent. Preterea ego prefatus Berengarius episcopus predicte ecclesie dono villam que dicitur Stanyeolo et villam de Carrariis. Termini vero iam dicte ecclesie isti sunt: ab oriente pervenit terminus usque ad viam de Buadella, que est terminus parrochie Sancte Marie Episcopalis; et de meridie pervenit usque ad terminos parrochiarum Sancti Cipriani de Alleys et Sancti Cipriani de Luduno; a parte occidentali transit usque ad viam mercallariam que estante portam Sancti Michaelis cenobii de Crudillis, ita tamen ut prefatum cenobium cum omnibus domibus que intus sunt et cum omnibus sacrariis que foris sunt usque ad iam dictam viam sint istius parrochie vero Sancte Eulalie iam dicte tutam prefatam viam sint parrochie Sancti Saturnini; et a parte circii pervenit usque ad terminum et parrochie Sancti Genesisii de Monellis et termini Sancti Juliani de Corciano. Et ego dictus Berengarius episcopus dono hanc scripturam prefate ecclesie Sancte Eulalie et cum parietibus qui in circuitu sunt iam dictum cimiterium ad mortuorum corpora sepelienda et ad sacraria triginta legitimos passus quod eidem cimiterium cum omnibus hedificiis sacrariorum que ibi fuerint sub hac lege constituitur ut nullus hominum ibi alicui homini aliquam molestiam inferat nec exinde per quicquam auferat sed reverentiam loci quocumque fuerint hedificata vel ibi juste inmissa absque ulla inquietatione omni tempore secure persistent et liberam sub iurisdictione hanc ecclesiam cum his que prefata sunt sedi Gerundensi constituo ut per singulos annos reddatur ex hac ecclesia iam dicta sedi modii unius vini et dimidius inter frumentum et ordeum parimodum huic habeat et tristitia huic ecclesia attribuat.

Hacta hec scripta dotis duodecimo chalendas desembris, anno tertio regni Philippi regis.

+*Berengarius Dei gratia Gerundensis episcopus.* + *Guillelmus Gerundensis presbiter.* + *Gualterius presbiter.* *Petrus Oliba presbiter.* + *Raymundus presbiter.* + *Illarnus presbiter, firmamus die et anno quo supra.*

202*

[1061-1062]

Guillem, bisbe de Vic, junt amb els germans Borrell i Arnulf, acut a Sant Romà de Sau per a consagrar l'església i fixa el terme parroquial.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 1731, que es conservava fins el 1936 a l'arxiu parroquial de Sau. — C. Còpia en extracte, feta per l'arquitecte Josep M. Pericas (1881-1965), conservada entre els seus papers.

Testimoni de la rodalia de Sant Romà de Sau.

En l'any II del regnat del rei Felip anaren a Sau el bisbe Guillem de Vic, Borrell i Arnulf, germà seu. Diu com a termes: *Orient... et sic pergit per locum quem dicunt Crux et descendit per Cellam bonam usque in Ticeris alveo...et meridiana vero parte desinit in ipsas Tayadas et sic ascendit per mansionem Raymundi Mironis et pergit usque ad rocam que dicitur Falconera [encara existeix]... desinit in colle Ferratus et sic pergit per rocham et descendit usque in predicto flumine... et descendit usque ad Abeya [es conserva: és un camí que en diuen el pas de l'Abeia] et ascendit per mansionem Sancti Michaelis in qua habitat homo nomine Vives, cum ipsa masada de Gravalosa et cum ecclesia Sanctae Ceciliae [ara sols hi ha la casa dalt del cingle], et ascendit usque ad Gerundella et vadit per ipsam rocham usque ad Avallana et descendit usque ad predictum flumen.*

Entre les firmes surt un *Bernardus vicecomes.*

203*

[1035-1062]

Guislabert, bisbe de Barcelona, consagra l'església de Santa Maria de Lavit i corrobora la seva dotalia, segons s'expressa en la reparació de la dotalia duta a terme el 8 de juliol del 1144.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XIII: A.C.B., *Liber antiquitatum* IV, ff. LXXXVI-LXXXVII, doc. 224.

El text de la reparació de la dotalia és el següent:

Cunctorum noticie significare curamus qualiter fuit dissensio inter Berengarium capellanum Sancte Marie de Vite et presbiterum loci illius et parrochianos et Petrum Bernardi de Monte Albaro propter iniurias quas isdem Petrus Bernardi ecclesie predicte Sancte Marie de Vite faciebat conventum est et ventilatum ante presenciam venerabile Guilelmi Dei gratia Barchinonensis episcopi et canonicorum sedis eiusdem et iniuria quam prefata ecclesia de Vite a Petro Bernardo iam dicto passa est tam de decimis quam de ceteris possessionibus ipsis presentibus et audientibus relata est. Qui vero episcopus advocavit prenominatum capellanum et presbiterem et parrochianos et quosdam alios idoneos viros Gerallum de Vite monachum videlicet Sancti Cucuphatis qui condam presbiter prenominate ecclesie diu extitit et Bernardum Bonefilii de Vite quos in spiritu obedientie adiuravit et in peccatorum remissionem illis iniunxit quatenus iure prefate ecclesie de Vite non tacerent sed sicut in dodalia ipsius ecclesie scripta servant qua casu perdita erat et quemadmodum isdem Gerallus monachus in ea viderat multociens et legerat sicut Guislabertus pie memorie Barchinonensis episcopus qui prefatam ecclesiam dedicavit in eadem dodalia eidem ecclesie corroboravit et assignavit et que vera inde scirent omnino patefacerent et manu propria tactis sacrosanctis approbarent. Qua propter in Dei nomine nos prenominati Gerallus monachus et Bernardus Bonefilii in presentia Guilelmi prelibati episcopi, et Petri archilevite, Petri sacriste, Petri primicherii, et canonicorum subscriptorum aliorumque virorum et Guilelmi Raimundi sacerdotis ac iudicis ne nostra taciturnitate pereat quod perire non debet testificamus et iuramus quia audivimus et vidimus quod Gerallus Guilelmi de Midiona qui condam presbiter prefate ecclesie de Vite fuit quiete et in sana pace tenuit et habuit et possedit omnibus diebus vite sue pariliatam illam in qua erat ecclesia Sancte Marie ereme quam domna Druda que fuit olim prefate ecclesie de Vite donavit et concessit cum decimis et primitiis sicut terminatur ab oriente et circi in torrente assidue discurrente, a meridie in alodio quod fuit Mironis Guiriberti quod Petrus Bernardi tenet pignus, ab occidente in pariliata de Lobatons et in termino de Terracola et alodium et vineas que in alodio sunt plantate cum olivariis quod Guilelmus Bernardi de Odena ecclesie de Vite donavit cum suis decimis et primitiis ad

chasam videlicet de Berbesa, et peciam unam alodii ad pratum Auranie cum decimis et primitiis quam solebat tenere Guilelmus Ollomari, et mansum de capellania integriter cum decimis et primitiis, cum terminis et pertinentiis suis, et decimas et primitias in pariliata que fuit de Lobato de omnibus causis qua tenet Sancta Maria de Plano, et decimas et primitias integriter in manso et in ortis qui fuit Guifredi Durandi quem tenet Petrus Bernardi in pignore et in omnibus alodiis et ortis que sunt Sancti Petri de Cervaria et in omnibus alodiis et ortis quos ibi habet Guilelmus Sancti Martini decimas et primitias, et in manso de Podio cum suis tenedonibus decimas et primitias integriter, et in omnibus alodiis et vineis que fuerunt Alamagni de Rabaca decimas et primitias, et in alodio et vineis que sunt Sancti Salvatoris de Arraona decimas et primitias, et petiam I alodii que est ad Parietes Antiquos est alodium ecclesie, et in villa Sancte Marie de Plano quicquid extra parietes ecclesie continetur habet predicta ecclesia de Vite decimas, et primitias, et nupcias, et medietatem oblationum de albatis, et testamenta, et penitentias, comunionem, et sepulturam et quicquid dominationis ecclesia in suis parroechianis habere debet, et decimas et primitias in pariliata que sunt Guilelmi Bernardi de Odena que est ante ipsum castrum de Vite et in ortis antiquis decimas et primitias, et in alodiis Sancti Benedicti et in alodiis Sancti Cucuphatis decimas et primitias et molendinis Radulfi de Mirales et omnes orti quos ibi habet est decimale prefate ecclesie de Vite et ambo molendini de Torrezela et orti qui ibidem sunt et campus de super regum sunt decimale prefate ecclesie et molendinus Cerda et orti qui ibi sunt et domus Cerdana et pariliata in qua ipsa domus est sunt decimale predictae ecclesie, et molendinus novus et orti qui ibidem sunt et mansus Raimundi Bernardi peletes cum suis omnibus pertinentiis est decimale sepedicte ecclesie, et molendinus de spelunca et molendinus qui fuit Raimundi Aianrici sunt decimale ipsius ecclesie, et mansus de Mila de Bosc cum omnibus suis pertinentiis est alodium prefate ecclesie, et ad Vilar petia I^a terre que est alodium Sancte Marie de Vite cum decimis et primitiis, et in alode Iohannis Amalrici decimam et primitiam et libra I de cera, et quicquid Bernardus Bonefilii per prefatam ecclesiam de Vite tenet ab ipsa via que vadit ad Granatam usque ad collem de Garganta est alodium Sancte Marie cum decimis et primitiis, kastrum de Vite et domus Bernardi Bonefilii et domum Iohannis Amalrici et domus Raimundi Guilelmi de Odena que ibi sunt et domus quas Petrus Bernardi ante ipsam ecclesiam

fecit et domus Radulfi de Mirales he omnes sunt decimale prefate ecclesie, et in capite pariliante Raimundi Guilelmi versus orientem petiam I alodii et ecclesiam Sancti Julianii cum suis alodiis et oliveram que est ad Buscheta quam Bompar Helias ei dimisit. Hoc autem totum sicut supradictum est nos sepedicti Gerallus monachus et Bernardus Bonefilii scimus esse iuris prefate ecclesie de Vite et audivimus et vidimus Gerallum Guilelmi de Midiona eidem ecclesie condam presbiterem tenere et habere et possidere per sepedictam ecclesiam. Et ego Mer Gerallus qui inde presbiter fui diu tenui et habui et possedi quiete et in sana pace et sicut vera esse scimus et ad ius ipsius ecclesia pertinere cognoscimus et sic presentibus prenominatis personis testificamur et manibus propriis iure iurando corroboramus.

Actum est hoc VIII idus julii, anno C XL° IIII post mile.

Sig+num Bernardi Bonefilii. Nos sumus huius conditionis testes et iuratores. Sig+num Guilelmi Barchinonensis episcopi +. + Geraldus monachus. Sig+num Bernardi Berengarii decani. Sig+num Guilelmi Sancti Martini. Sig+num Raimundi Guilelmi de Odena. Sig+num Petri Bernardi de Podio d'Albano. Sig+num Petri Amati de Vite. Petrus sacrista sss. atque levita. Sig+num Bernardi de Podio Alto. Sig+num Bernardi levita. Sig+num Berengarii Bog. Sig+num Berengarii de Terracia. Sig+num Guilelmi levita. Sig+num Petri primicherii. Sig+num Berengarii levita. Sig+num Bernardi de Bleta. Sig+num Guilelmi Petri de Castelleto.

Poncius levita scripsit hoc rogatus die et anno sss. quo supra.

204*

[1035-1062]

Guislabert, bisbe de Barcelona, acompanyat dels seus canonges, dedica l'església de Sant Vicenç de Castellbisbal i la dota amb els delmes, les primícies i uns alous. Consta en l'acta de reparació de la dotalia d'aquesta església, perduda a causa d'un incendi, feta el 12 de novembre del 1167.

[A.] Original perdut, potser el document de l'arxiu parroquial de Castellbisbal copiat en els *libri dotaliarum*. — B. Còpia de mitjan s. XVIII, autoritzada per A. Campillo: A.D.B., *Liber dotaliarum* VII, ff. 241v-243.

a. CAMPILLO, A.: *Disquisitio methodi consignandi annos aerae christianae*, Barcelona 1766, tit. XXV, pp. 62-64.

205*

1063 desembre 31.

Guillem, bisbe d'Osona, dedica l'església de Sant Pere de Vilalta, en presència dels seus canonges i de molts altres clergues i laics, segons consta en el testament sacramental del difunt Ademar Guitard, fet públic el mateix dia de la consagració i jurat pels seus marmessors damunt l'altar acabat de consagrar.

[A.] Original perdut. — B. Còpia de vers 1217: A.C.V., *Liber dotationum*, f. CXXXX.

El text del testament sacramental diu així:

In nomine Domini. Hec est sacramentalis condicio et ultime voluntatis publicacio cuiusdam Ademari Guitardi defuncti. Est autem facta secundum judiciariam legem, ordinante Guilelmo sacristano Vicensi et iudice, in cuius presencia presentibus aliis testibus. Ego Guifredus sacerdos et Adalezis uxor que fui prefati defuncti iurando testificamus supra altare Sancti Petri de Villa Alta quia vidimus et presentes eramus quando prelibatus Ademaricus jacens in infirmitate secundum suum testamentum quod ante se scribere fecit et ore proprio dictavit et deinde manu sua firmavit in suo pleno sensu et memoria integra instituit et ordinavit qualiter eius possessio per nos supradictos manumissores suos post mortem suam distribueretur. In primis omnem suum alodium quod habebat in Villa Alta, domos videlicet cum turre et omnibus edificiis et cum terris et vineis cultis et eremis et cum arboribus et cum terminis et pertinentiis omnibus, quantum in jam dicta Villa Alta et in eius terminis per quemcumque modum habebat et habere debebat, simul cum ipsa ecclesia, totum dimisit et voluntarie reliquit ad Sanctum Petrum de Vico, videlicet ad ipsam canonicam, pro anima sua, sub eo tenore ut predicta Adalezis uxor eius hoc totum teneat et possideat in vita sua et post suum obitum totum integriter remaneat ad predictam canonicam eternaliter ad habendum. Et interea precepit ut habeat ibi solide et libere ipsa canonica tres quarteradas de vineis ex illis quas Languardus plantavit ad ipsas Ruviras per recognitionem in vita uxori sue. Et suas tonnas quas habebat et cubos jussit vendere et ipsum precium dimisit ad prefatum Guifredum sacerdotem sive ad Guitardum scriptorem necnon et ad alios sacerdotes qui essent ad sepulturam suam. Et postquam hoc ita ordinavit ex ipsa infirmitate aliquantulum convaluit iterum in egritudine cecidit et inmutata ac voluntate ab hoc seculo discessit. Ideoque nos suam ultimam volun-

tatem legaliter publicamus et in die quando dompnus Guilelmus episcopus Ausonensis dedicavit ecclesiam Sancti Petri de ipsa Villa Alta eo presente assistentibus et cernentibus suis canonicis qui ibi adsunt in presencia multorum aliorum clericorum et laicorum super ipsum altarem Sancti Petri noviter dedicatum sic nos audisse et vidisse ut indubitanter credatur manibus propriis juramus et ad opus prefate canonice hoc totum sicut est suprascriptum firmamus. Preterea ego supradicta Adalezis omnem meum directum et omnes meas voces quod et quas habeo et per quecumque modum habere debeo in supradicto alodio, tam in domibus quam in ecclesia que est ibi fundata sive et in turre et in omnibus aliis edificiis et in terris et in vineis et in arboribus et in cunctis suis terminis et pertinenciis omnibus, quantum ibi habeo et habere debeo, totum predicte canonice dono et confirmo et cum ac scriptura in potestate predicti pontificis trado et, ut nunquam possim ab hoc dono me penitere et animum mutare, per beneficium Sancti Petri hoc totum per manus jam dicti episcopi accipio ut in vita mea per eum hoc teneam et habeam in servicio supradicte canonice et post meum obitum solide et libere et absque diminucione ad predictam canonicam remaneat, exceptis tres quarteratis vineis quas amodo et deinceps ipsa canonica sibi retinet.

Quod est actum II kalendas januarii, III anno regis Philippi.

Wifredus sacerdos ss. Guilelmus gratia Dei episcopus Ausonensis ecclesie +. Guadalus levita. Guilelmus primiscrinus et iudex qui hoc dictavit et firmavit ss. Guilelmus Argemiri ss. Gaucerandus Mirone ss.

Guitardus sacerdos et monachus qui hoc scripsit in prefato die et anno.

206

[1056-1063]

L'abat Geruci de Sant Victorià [de Sobrarb], acompanyat dels seus monjos, i el bisbe Arnulf de Ribagorça acuden a consagrar l'església de Sant Feliu i Sant Joan de la ciutat d'Ainsa. Després de la cerimònia, molts fidels li fan donacions.

[A.] Original perdut, potser el document vist per Traggia a l'arxiu del monestir de Sant Victorià, calaix «Virgen de los Palacios», núm. 1. — B. Còpia del 1788: R.A.H., col. Traggia, vol. 12, ff. 124-127, ex A.

Christus Deus noster in quo divinitas est plenitudo descendens a Patre formam nostram propter humilitatis hac caritatis exemplum induens dignatus est fieri homo natus ex Virgine, optans sibi Ecclesiam novam et sanctam non habentem maculam neque rugam que est congregatio fidelium. Predicavit et evangelizavit suis discipulis dicens: si quis diligit me diligetur a Patre meo et ego diligam eum et manifestabo ei meipsum, instruens eos et docens diligere veritatem et Dei regnum. Idcirco hedificata est ecclesia a fidelibus Dei in honore Domini nostri Jesu Christi et honore Sanctissimi ac Beatissimi Felicis martiris qui pasus est Iherunde civitatis sub Rufino impio et in honore beatissimi Jhoannis bautiste et martiris passus sub Herode, in locum qui dicitur civitas Ainse. Et factum est in diebus regni domini Ranimiri regis qui preerat in Subrarbo et regnans in Riparcorza et regens Aragonem. Venit abbas Beati Victoriani Gerucius nomine cum suis monachis et Deum timentibus quam plurimis, deferens secum dominum Arnulfum Ripecorcensis episcopum cupiens consecrari ecclesiam supradictam, sicut sanxerunt patres nostri pontifices et apostoli. Cum autem dedicassent ecclesiam in gyro, et intus pavementum, et parietes, et altare sive aram holeo crismatis, perunxissent et exeuntes ab ecclesia in locum reliquiarum prepararent, fecit episcopus sermonem et absolutionem ad populum. At illi pregaudio sermonis et solutionis necnon et consecrationis venerunt plurimi promittentes dare ecclesie supranominatę ex predia sua que habere poterant. Inter quos venit quidam homo nomine Sancio Exemenonis et dedit partem terre que ad eum pertinebat cum suas afrontaciones que est in coma de Ainsa propter Deum et remedium animę suę. Venit et alius dictus Ennecus Dat nomine et dedit supradictę ecclesię terra una in ipsa corona d Ainsa cum suas afrontaciones propter Deum et spem vite eterne. Accessit et alius Balla Barons nomine et dedit aliam terram ad ecclesiam iam dictam que est ad ipsa Padul propter Deum et amorem celestis regni cum suas afrontaciones deditque alius onnisda Cardel una terra que est subtu ipsa ecclesia Beati Joannis cum suas afrontaciones et aliam terram in ripa de Cinka dedit ad ecclesiam Beati Felicis cum suas afrontaciones propter remedium animę suę et parentum suorum. Alius autem Maniu Langobard nomine dedit aliam terram ad ecclesiam iam dictam que est in ipsa corona cum suas afrontaciones propter remedium anime sue. Venientes quatuor fratres quorum unus vocabatur Sancius, et Ennecus, et alius Galin, et alius Oria femina (firmarunt) et dederunt ad ecclesiam suprafixam terram

unam que est super civitatem Ainse iam dicte ad ipsa fonte cum suas afrontationes propter remedium animarum suarum et parentum suorum. Accesserunt et alii tres fratres quorum unus vocabatur Sancius, et alius similiter Sancius, et Lela soror eorum dederuntque terram unam ecclesie iam dicte que est super ecclesiam Beati Felicis predicti cum suas afrontationes propter remedium animarum suarum et parentum suorum. Iterum alius Dathasnar nomine dedit unam terram huic ecclesie subscripte que est in ipsa corona cum suas afrontaciones propter Deum et remedium anime sue. Dedit et Galin Oriol aliam terram ad ecclesiam Felicis que est in ipsa corona cum suas afrontaciones propter Deum et spem vite eterne. Accesserunt et duo fratres quorum unus vocabatur Garcia presbiter et Balaschita soror sua dederuntque terram unam similiter ad ecclesiam Beati Felicis que est in ipsas ruas de Ainsa cum suis afrontaciones propter Deum et remedium anime sue parentumque suorum. Iterum tres fratres quorum unus vocabatur Dat Oriol, et alius Helisab et Hisma dederunt terram unam ad ecclesiam iam dictam que est in ipsas ruas cum suas afrontaciones. Alius frater iam defunctus presbyter Saricius terram aliam cum suas afrontaciones et est in ipsa rua propter Deum et remedium animarum suarum et parentum suorum. Iterum iste Dat Oriol iam dictus dedit una terram ad ecclesiam iam dictam pro anima sua. Accessit et alius Galin Ennegons et dedit unam terram ad ecclesiam iam dictam que est ad ipsa rua cum suas afrontaciones propter Deum et remedium anime sue et aliam terram que est prope terram de Furtur Sanguns propter Deum et amorem celestis regni. Iterum Fertun Sancionis et uxor sua Cheno nomine dederunt aliam terram ad ecclesiam iam dictam que est in Boza de Galin Ennegons ad ipsa rua et alio closo ad ipsa fonte propter Deum et remedium animarum suarum. Venit et alius Balasc Sanchonis nomine, et Garcia Ennegons, et Elisabet Sma dederunt terram unam ad Beatum Felicem in ipsa corona cum suas afrontaciones propter Deum et remedium animarum suarum. Iterum venerunt duo fratres Garcia Gallun et Acenar Gallindonis dederunt terram unam ad ecclesiam iam dictam que est in ipso Angust cum suas afrontaciones propter Deum et remedium anime suę. Tunc presbiter Ennecus eorum exemplo dedit unam terram ad ecclesiam iam dictam que est in ipsa corona cum suas afrontaciones propter Deum et remedium anime suę. Videns hec Sancius Adovar nomine dedit et aliam terram que est in ipsa rua propter Deum et remedium anime suę et anime matris sue. Accessit et Garcia Francons et

Sancio Francons et dederunt terram unam ad ecclesiam iam dictam cum suas afrontationes que est subtus Sancti Felicis propter Deum et animabus suis et perentum suorum. Cum autem hec ita agerent venit quidam presbyter Sancius nomine et dedit unam terram pro anime quedam femine nomine Oria iam defuncte ad ecclesiam iam dictam cum suis terminis ut Deus omnipotens requiem sempiternam ei donare dignetur. Dedit et Garcia Oriol una terra que est ad Campmol vel more Exemen Sancionis ad ecclesiam iam dictam riogger suus Franc Gallons propter Deum et anime sue. Iterum Acenar et uxor sua Amija nomine dedit aliam terram ad Beatum Felicem que est in ipsas ruas propter Deum et remedium anime sue. Accessit et Exemen Suer et uxor sua nomine Balaschita terram unam dederunt ad Beatum Felicem propter et remedium anime sue. Iterum Garcia Francons et uxor sua Hor nomine dederunt terram circa Sanctum Felicem cum suas afrontationes propter Deum et remedium anime sue. Iterum Garcia supradictus dedit propter remedium anime quedam mulieris nomine Munda terram unam circa Sanctum Felicem cum suas afrontationes ut Deus omnipotens in regnum suum collocare dignaretur. Cernens igitur hec quedam femina nobilis nomine Lopa dedit terram unam ad ecclesiam Beati Felicis iam dicti que est in ipsa coma propter Deum et remedium anime sue. Exat autem quidam homo Dath Oriol habens circa Sanctum Felicem terram unam et suos curals et unum orrium rogavitque dominum Gerucium abbatem ut escamios ei fecisset pro una terra et una vinea. Respondens autem Gerucius abbas dixit: placet plane et fieri opto. Idcirco ego Dath Oriol facio vobis carta escamiationis ad ecclesiam Beatissimi Felicis et dono terra meam quam habeo circa Sanctum Felicem et ipsos curals et ipsum orrium, et advenit mihi per comparationem cum suas afrontationes per escamio de illa terra que presbiter Fertunius dedit ad Beatum Felicem et per ipsa vinea [...] fr Galin Oriol qui fuit [quon]dam dimisit ad Beatum Felicem et de meo iure in vestro trado dominio et potestate. Videntibus et audientibus Enneco Sanjuns, et Garcia Ennecons, et presbyter Ennecus, et Sancio Bancons, et [.s.] illa Barons, audientibus autem quedam mulier quod omnes dabant ad ecclesiam et erat ei nomen Elo dedita terram una ad ecclesiam iam dictam que prope ipsas de Balla propter Deum et remedium anime sue. Est autem molinus unus in ripa Dara que est [...] octavam partem campum de meo pretio et dono eam ad ecclesiam Beati Felicis iam dicti ut ipse oret pro me ad Dominum. Accedent autem

presbyter Ennecus dixit: et ego dono ad ecclesiam iam scriptam terram unam in Forcads cum suas afrontationes [...] anima presbyter Exemeno et pro anima mea et anima patris mei. Dominus autem noster predicavit penitentiam et remissionem peccatorum, ideo Exemen Suer et uxor sua Balaschita propter quoddam peccatum, ut remissionem accipiant et vitam eternam adquirant, donant Deo et Sancto Felici terram unam in ipsa corona ut remissionem istius peccati adquirant et gloriam celestis regni in seculo futuro inveniunt. Cumque ita agerent venit quidam homo nobilis cum uxore sua Mitira nomine et dedit terram unam que est in ipsa coma ad Uxelera de donna Ledra cum suas afrontationes propter Deum et remedium animarum suarum et parentum suorum. Inter quos venit quedam mulier Adivora nomine et soror sua nomine Ovidia dederunt terram duas terras ad ecclesiam supradictam quorum una est ad ipsas turres de ipsa civitate, alia autem prope Sancti Felicis cum suis terminis propter remedium anime nostre et parentum nostrorum et monstravit eas Garcia Ennecons. Iterum Albinus et Leva dederunt terram unam ad Sanctum Felicem iam dictum prope Sanctum Felicem cum suas afrontationes pro remedio anime nostre et parentum nostrorum. Iterum autem venit quidam mulier nomine Adolina et frater suus Sanguvita dederunt terram unam ad ecclesiam iam dictam que est subtus ipsa civitate cum suis afrontationibus propter Deum et remedium anime sue et pro anima patris nostri. Vita nomine et anima matris nostre Mirira ut Deus omnipotens donet nobis regnum sempiternum. Tunc unus videns quod agebatur nomine Oriol Fedacus cum uxore sua Menosa nomine propter remedium vite eterne dedit et terram unam ad ecclesiam iam dictam que est ad ipsas ruas cum suas afrontationes et aliam terram que est prope ecclesiam iam dictam suas cum afrontationes donaverunt propter Deum et remedium animarum suarum. Quedam autem mulier nomine Cete dimisit ad Sanctum Felicem duas terras, unam ad ipsas ruas, alia in coma de Ainsa pro anima sua. De villa Sext Garcia Bradilans audiens hec dedit unam terram que est in campo d Ainsa pro anima sua. Galindons Ezur igitur cum suos germanos dedit ad ecclesiam iam dictam unam terram que est ad illo campo de Sext pro anima sua. Galin Bradilans vero terram unam dedit ad ecclesiam supranominatam que est ad Sanctum Eufemian pro anima sua. Galindus igitur presbyter et Sancius presbyter dederunt ad ecclesiam iam dictam una terra que est ad ipso campo pro anima sua. Galindus Sancionis dedit terram unam ad ecclesiam iam dictam in

illo campo pro anima sua. Galin Sanxuns dedit aliam terram ad ecclesiam iam dictam que est in Ainsa pro anima sua. Ennecus Garcians dedit ad ecclesiam prefixam uno linare pro anima quedam mulieris nomine Cette simul cum una terra que est ad ipso mulino. Galin Garcians dedit una corte terra ad ecclesiam prenominatam que est ad illa ripa de domna Tota pro anima sua. Similiter et domna Maiore dedit unam terram ecclesie predicte que est in illa sponna pro anima sua. De villa Sancti Vincentii. Tunc accessit quidam iuvenis nomine Centul Modeger et dedit una vinea ad ecclesiam Beati Felicis que est in ipso villar de Sancti Clementi cum afrontationibus suis propter Deum et anima sua. Erigens autem se quidam presbiter nomine Sancius et dedit una terra ad ecclesiam predictam cum suas afrontationes que est subtus ipso Angust in capud de ipso campo propter Deum et anime sue remedium. Iterum autem Centul Asner dedit sorte una de terra ad ecclesiam prefixa que est ipso in campo de Turms pro Deo et premio anime sue. Intuens enim Galin Centul cuncta que fiebant dedit una terra ad ecclesia iam dicta que est in campo de Turms cum suas afrontationes propter Deum et anima sua. Audiens autem Centul Letr quia merces est dare ad Deum donavit ad ecclesiam iam nominatam terram unam cum afrontationes que est in campo de Turms pro amore Dei et anime sue paradisso.

207

1064 juny 24.

Berenguer, bisbe de Barcelona, a prec dels comtes Ramon Berenguer i Almodis i de l'abat del monestir de Sant Llorenç [del Munt], situat al cim de la muntanya que hi ha sobre Terrassa, consagra l'església de l'esmentat cenobi i li confirma tots els seus predis, parròquies, delmes, primícies i oblacions, així com el cementiri, fins a seixanta passes, i les donacions que rebí.

...ab incarnatione Domini anno sexagesimo quarto post millesimum, regni Philippi regis siquidem quinto, octavo kalendas julii...

+Ego Benedictus presbyter...scribi feci...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII (46 x 33 cm.): A.C.A., Monacals d'Hisenda, perg. de Sant Llorenç del Munt, núm. 194.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCLV, cols. 1123-1124 (parcial), ex B? — b. VERGÉS, A.: *Sant Llorens del Munt*, Barcelona

1871, pp. 39-43, ex **B.** — **c.** ROGENT, E.: *Monasterio de Sant Llorens del Munt*, a «Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña para 1900» (Barcelona 1901), pp. 43-44, ex **b.** — **d.** SOLÀ, F.: *Història de Sant Llorenç del Munt*, Sabadell 1964, pp. 43-44, ex **b.** — **e.** PLADEVALL, A. - ADELL, J. A.: *El monestir romànic de Sant Llorenç del Munt*, Barcelona 1980, pp. 52-53, ex **B.**

208*

1064 setembre 9.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a Castelló d'Empúries per a consagrar-hi l'església de Santa Maria i, per aquest motiu, li confirma els delmes, primícies i oblacions. Hi assisteixen els comtes Ramon Berenguer i Almodis de Barcelona, els comtes Ponç i Naleu d'Empúries, el comte Bernat de Besalú i molts altres magnats, a més del clergat de la catedral gironina. Li fixen el terme parroquial i les seixanta passes per al cementiri i li confirmen els alous que té als comtats de Perelada, Girona i Besalú.

[Año] de la encarnación del Salvador de 1064, era 1102, indición segunda, á 5 de los idus de setiembre.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia, avui perduda, en un llibre intitulat *Dotalia*, f. 1, de l'arxiu de la vila de Castelló d'Empúries. —

C. Regesta àmplia del s. XVIII: Arxiu Capitular de Girona, manuscrit intitulat *Confins decimales de Castelló* [sig. 7, c. 15], f. 6v.

a. Regesta a PUJADES, G.: *Crónica Universal del Principado de Cataluña*, vol. VII, Barcelona 1831, pp. 475-477, ex **B.** —

b. Regesta a MONSALVATJE, *Noticias*, 25, p. 72, [ex **a.**] —

c. Regesta a MARQUÈS, J.: *Documentos sobre Castelló d'Empúries*, a «Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos» 1976 (Figueres [1977]), pp. 190-191, ex **C.**

209

1064 setembre 22.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església de Sant Joan Sescloses, al lloc anomenat Biure, al comtat de Perelada, i li confirma els delmes, primícies i oblacions dels fidels. Hi són presents la comtessa Adelaida [d'Empúries i Perelada] i altres magnats. El bisbe també li assenyala el terme parroquial, li confirma els alous que té als comtats de Perelada i Empúries i li concedeix la sagrera.

Anno Dominicæ incarnationis MLXIII, aera MCII, inditione II...

Factum est hoc X^o kalendas octobris, anno Dominicæ trabeationis præfixo.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia, avui perduda, al *Cartulari* del monestir de Sant Pere de Rodes, f. 20. — C. Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. IX, f. 408, ex B.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCLVI, cols. 1124-1125, ex B. — b. PUJADES, G.: *Crónica Universal del Principado de Cataluña*, vol. VII, Barcelona 1831, pp. 478-479, ex B. — c. MARQUÈS, J.: *Documentos sobre Castelló d'Empúries*, a «Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos» 1976 (Figueres [1977]), pp. 192-193, [ex a].

210

1066 octubre 15.

El bisbe Berenguer de Girona, junt amb l'arquebisbe Guifré de Narbona i els bisbes Guillem d'Osona, Berenguer de Barcelona, Guillem d'Urgell i [Ramon] d'Elna, acut a l'església de Sant Miquel de Fluvià, situada al bisbat de Girona, al comtat d'Empúries, al costat del riu Fluvià, per a consagrar-la i dotar-la. Per aquest motiu es fixa el seu terme, es referma la seva submissió al monestir de Cuixà i se li confirmen els alous i les altres possessions.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 15 de juliol del 1365, autoritzada per Guerau d'Avellanet, jutge de Cuixà, que era a l'arxiu del monestir de Cuixà. — [C.] Còpia del s. XVIII, perduda el 1936, que era a l'arxiu dels franciscans de Vic, col. Caresmar, vol. 14, pp. 114-117, ex B. — D. Còpia del s. XVIII: R.A.H., col. Traggia, vol. 2, ff. 45v-48, ex C.

Transcripció ex D.

℞¹. *Sicut fidelium Patrem se habere Deum a quo conditus est ignorat, ita sanctam Ecclesiam per quam ex aqua et Spiritu Sancto regeneratus est matrem sibi existere nequisquam dubitet. Qui si perfecte Patrem diligit matrem nullatenus odit quam secum per honorandam uno eodemque precepto olim premonuit: honora, inquit, patrem tuum et matrem tuam ut sis longevus super terram quam Dominus Deus tuus dabit tibi. Sed idonei catholici fidei*

dotiores quedam divinitus providentes quod nonnulli filii mox imitantes ipsorum arma essent assuonturi ob discet pendum spiritualis sue matris sive illius qui pro patribus Ecclesie successuri essent filiis tradiderunt, ut illam vice sponsi sui Christi per sacram dotem his qui sui iuris esse videntur sacri gerent insigniti quatinus qui malivole illam velutim vidua propriis expoliare vellet rebus cogniti dotali traditione potentissimi sponsi saltem desiner ab illicitis ducibus. Quapropter ego Berengarius gratia Dei Gerundensis episcopus anno Dominice incarnationis 1066, indictione 4^a, rogatus a viris religiosus venire non distuli, una cum domno Guifredo Narbonensis archiepiscopo et fratribus nostris coepiscopis, id est Guillelmo Ausonensis ecclesie episcopo et Berengario Barcinonensis episcopo et Guillermo Urgelitane sedis episcopo et Reverendo² sedis Elnensis episcopo, ad ecclesiam in honorem beati archangeli Micaelis aedificatam et sitam in diocesi episcopatus Gerundensis et in comitatu Impuritanensi, secus alveum Fluviani, in locum quae vocant Valle Garricha. Et affrontatur: a parte orientis in ipso termino de Caniano sive in termino de Vallvaralla quae vocant Perpeitino sive in termino de Ventaione; de parte vero meridie affrontatur in termino de Sancto Mauricio per ipsum collem quae dicunt de Sancto Mauricio qui vadit per montem Parrocellum et descendit usque ad ipsum molenidinum qui fuit de quondam Leagarda; de occiduo affrontatur in termino de Sancta Eulalia vel de ipsa villa Palada usque in strata publica que discurrit usque in villa Caniano et pervenit usque ad ipsam petram que dicunt Molar, que est inter Palad et villa Caniano, et inde vadit per Alolet usque in ipsa Roqueta que est in ipsa spelunca de ipso molino de Cabanna et sic vadit per istam ripam usque in termino de ipsa villa Valvarallas quae vocant Perpeitino, ut tam ego quam memorati praesules illam consecrando divino cultu aptaremus atque debite consecratae per dotem suarum omnium possessionum Coxanensi coenobio Sancti Andree et Sancti Germani ac Beati Michaelis archangeli in cuius alodio iam dicta ecclesia Fluvianensis fundata est dignoscitur perpetim possidenda nostra autoritate subdendo consignaremus hisdemque omnibus rite perfectis que consecrationi eiusdem ecclesie necessariis iudicavimus pariter tradidimus et confirmavimus prelibate ecclesie Sancti Michaelis Fluvianensis omnes alodios quod Bernardus de Fonollariis et uxor sua Guinedellis cum filiis suis Guilelmo, Sibica et Karo, Domino, Arsendis et Elliadrix et Bernardus filius eius et cuncta illorum progenies Domino et cenobio Cuxanensi prescriptam donationis

attribuerant cum omnibus terminis et pertinentiis suis sicut incipit a terminis suprascriptis et finit in suprascriptis terminis in quo alodio et eadem ecclesia Fluvianensis fundata est. Cui et iam ecclesie cimiterium 60 passuum undique per circuitu largiti sumus excommunicationem necnon anathemam perpetuo subdentes omnem hominem qui ausu temerario infra hunc ambitum aut infra terminos quos huic ecclesie nos et antecessores nostri largiti sumus, qui etiam scripturam manibus nostris roboravimus et perfixionem crucum signaverunt et signavimus nullam personam inquietaverit, abstraxerit vel conve-xerit vel aliquam rem violenter abstulerit aut ullo modo quidquam exegerit, nisi veniam sibi a Deo sua satisfactione et abbatibus et monachorum coenobii Cuxanensis intercessione impetraverit. Quoniam tam prenotatum ecclesie Fluvianensis locum, quam prescriptum circuitum ambitum ob reverentiam Beati Andree apostoli et Germani confessoris Christi et Sancti archangeli Michaelis coenobii Cuxanensis aut monachorum eius ibidem Deo assidue regulariter militantium immunitati et salvatione seu defensionem omnipotentis Dei omnino constat a nobis esse dictatum quo perpetim sit ibi tutum refugium omnibus Dei et Beati Michaelis archangeli expetentibus suffragium et oppressoribus reverendum acilum et laudatoribus Christi quietum domicilium. Concedimus etiam ecclesie Fluvianensi omnes possessiones sive alodia cunctasque res quas in comitatu Gerundensi, Bisuldunensi necnon Impuritanensi vel Paralatensi, et in Valle Aspera, seu Rossilionensi, sive in quibuscumque comitatibus aut locis habet cum omnibus que dono catholicorum hominum usque in finem seculi acquirere potuerit, ut omnia igitur absque illius inquietudine possideat. Predictam vero ecclesiam Fluvianensem cum suis posesionibus et terminis et omnibus ad se pertinentibus tradidimus in potestate et dominium beatorum Andree et Germani sive Michaelis archangeli cenobii Cuxanensis et abbati Gerberti et successorum suorum et monachorum in iam dicto coenobio Cuxanensi Deo servientium, ut tam ipsa ecclesia Fluvianensis quam omnes eius possessiones vel res illorum dominatui semper subiacentur suisque illorum dominium ius ad faciendum exinde quidquid utile in Dei elegerit servitute. Igitur nos praefati episcopi sequentes sanctos patres quorum privilegiis et preceptis omnes res prescripti coenobii Cuxanensis quas habet vel quas deinceps adquisierit sibi confirmates et corroborates sunt ut Joannem Agapitum atque Sergium Sancte Romane Ecclesie pontifices, Pipinum quoque et Carolum ac Ludovicum necnon Lotarium reges, et alios Sancte Romane

Ecclesie defensores invicti decrevimus atque sub divini iudicii obtestatione et anathematis interdictione precipimus ut nullus princeps sive comes aut vicarius, magna vel parva persona, prenominatam Fluvianensem ecclesiam, vel aliquid ex his que ad illam pertinent, audeat de potestate vel dominio abbatuum cenobii Cuxanensis vel monachorum eius abstrahere, auferre vel diminuere aut in aliquo ullam violentiam inferre seu contrarietatem aliquam facere de universis rebus ad iam dictum Cuxanense monasterium sive ad presignatam ecclesiam Fluvianensem pertinentibus, sed amodo et usque in sempiternum idem locus Fluvianensis cum omnibus que nunc sibi pertinent et in antea pertinere debent quiete et pacifice maneant sub ditione Cuxanensis coenobii, cuius iuris est in monastica tranquillitate sicut a predecessoribus patribus illi concessum et confirmatum est omnium hominum penitus et ubique contradictione remota. Omnes ergo prefati loci Fluvianensis et in eo Domino servientium amatores et adiutores et defensores et huius sacre dotis observatores angelico presidio muniri et particeps fieri apostolice absolutionis et nostre atque a misericordiosissimo Domino consequi remunerationem et gratiam remunerationis. Si quis autem (quod abest) volumus aliter egerit et huic nostre dotali sanctioni in aliquo contrarius esse presumerit et auctoritate Dei omnipotentis et beati Petri apostolorum principis et iudicio apostolorum quorum privilegiis fulta est et nostro sciant se maledictionem reprobatum et anathematizatum et de societate fidelium Christi et sancte Dei Ecclesie separatam et ad omnibus impiis sine fine damnandum et ad Iuda traditore ut sacrilegum perpetuo incendio concremandum. Hanc autem nostre collationis et confirmationis dotem ob plenissimam sui firmitatem perpetuo obtinendam nostris subscriptionibus roboravimus ea ratione ut ecclesia Sancti Genesii que fundata est in villa Palatiolo decime et primicie que ad ipsam ecclesiam pertinent legitime ut scriptum est persolvantur.

Facta scriptura dotis idus octobris, anno 6 regni Philippi regis.

Salonio episcopus Carcasone confirmavit +. Willelmus gratia Dei episcopus Ausonensis ecclesie +. Raimundus Dei gratia episcopus Elnensis +. Guifredus Narbonensis ecclesie archiepiscopus +. Berengarius Dei gratia Gerundensis ecclesie episcopus +. S. Guillelmus iudex. + Guillelmus archilevita. Berengarius Gaufredi +. Durandus Dei gratia episcopus Tolosensis +. Willelmus Dei gratia Conveniensis episcopus +. Berengarius gratia Dei Barchinonensis episcopus +.

Sperandus monachus Fluvianensis, qui hanc scripturam dotis scripsit cum litteris superpositis die et anno quo supra.

1. El text de la còpia del P. Traggia comença amb una P, corresponent potser al crismó. — 2. Deuria dir *Raimundo*.

211

1066 desembre 8.

Guillem, bisbe d'Osona, consagra l'església monàstica de Sant Marçal del Montseny i alhora, a prec dels esposos Umbert i Sicarda [de les Agudes] i dels monjos, en beneeix abat Guifré. A més, confirma la dotació del cenobi, tant l'alou del voltant com els béns situats als comtats de Girona, Barcelona i Osona, els que té d'abans i els que els esposos esmentats li lliuren ara.

Wifredus abbas qui amore Dei et Sancti Marcialis honore hanc dotem per se ipsum VI idus decembris et in anno millesimo LXVI ab incarnatione Domini scripsit cum litteris superpositis et VI anno Philippi regis francorum sub + scripsit.

[A.] Original perdut, que Villanueva veié a l'arxiu del monestir de Sant Salvador de Breda. — B. Còpia de principis del s. XIX: R.A.H., col. Villanueva, vol. 5, ff. 223-225, ex A.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 6, ap. XXXIV, pp. 313-318, ex A.

212

1067 desembre 11.

Guillem, bisbe d'Osona, acut [a Susqueda], a prec dels veïns del lloc, per a consagrar l'església que hi han construït en honor de Sant Vicenç. Estableix la sagrera, confirma el terme parroquial i concedeix al seu prevere els delmes, primícies i oblacions dels feligresos, per bé que haurà de pagar un cens anual a la seu de Vic. Li sotmet com a sufragània l'església de Sant Daniel de Sorerols.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII, malmesa de la part superior, feta pel sacerdot Ramon: A.C.V., cal. 6, núm. 1969.

A[nn]o Dominice incarnationis millesimo sexagesimo septimo...], ebdomed[a...], feria III, per[...] tanta [...] venit domnus Wilelmus episcopus Ausonen[is, cum] multitudine suorum [cannonico]rum necnon archilevita atque primice[rus...] canonicha alterum clericorum [...] arum et rogatu omnis parrochia[norum] atque vicinorum

[...] ipsam ecclesiam ibi a vicinu constructa ad honorem Dei et Sanctum Vincencium [... ali]orum sanctorum quas ibi [reliquias in] ipso altare cum [...] in more Ecclesiae [... Sancte] Felicitatis et [...] iussit [...] eccle[...] sex passuum [...]uriam aut [...] per assaltum n[...] estare aliquem [...] predictum ter[...] intromissum maneat ibi cum honore [...] timore et pavore [...] etiam omnes ipsius parrochie precepit [...] pont[ifex...] antiquitus eos abuit et tenuit prefata ecclesia: ab oriente in terminio de parrochia Sancte Marie de Angles, sicut est de flumine Teder usque ad ipsa rupe Agilera, et ascendit ad ipsa serra de Cabannes et vadit per ipsa Fenneia ad roca Rubea, et ascendit intus in torrente de Valellas; de meridie in terminio de parrochia Sancti Petri Osor, in serra de Castelar qui est super Cabannal et vadit usque ad ipsa Devodella, et vadit inde [...] ut in rocha de Solatera, et exiit ad collum de Serrabella qui est iuxta Greval, et transiit subtus collo de Nofre et vadit ad ipsa Erola, et pergit ad manso de Soler, et vadit ad Salsas ad campo de Vasseto; de occiduo in terminio Sancti Martini Cheros in sua parrochia, sicut est de rio Provinch[es]a, et descendit intus in alveo Tezer, et pergit ad rio de Ollina et ascendit ad ipso Portello, et transiit per media serra usque ad monte Dulos; de parte vero circi in terminio de parrochia Sancti Iohannis de Frabeges, et descendit per ipsa rumpidera in rio de Raiols, et vadit in ipsa Dal[ac]ela [...] et transiit per ipsum planum super fexes, et vadit ad campo Vio, et transiit in [riaria] de parrochia Sancti Ma[rtini de Can]talupos sicut descen[dit] de torrente Grexant in rio de Sallent, in ipsa Grevalosa, et transit in Pugpinza usque ad Cher, [et tendit] per Ledonedas et ipsa Solanelles, et vadit ad manso de Planes, et vadit subtus manso de Ulmo et subtus Trespug, et vadit in torrente qui vadit ad Rubioneto, et vadit ad desubtus manso de Artiges, et revertitur ad flumen Tezer. Quantum infra hos terminos [tam]quam iuste abuit et abet et abere debet predicta ecclesia, totum ei confirmavit prelibatus episcopus cum suis canonicis. Insuper autem prelibatus episcopus et suis canonicis de ipsa decima quod in ipsa parrochia habent, ipsam terciam partem donant eiusdem ecclesie et ipso presbitero qui eam cantaverit unquam in perpetuum cum omnibus suis primiciis et oblacionibus, cum ipsa ecclesia Sancti Danielis que sita est in Solerolis, cum suis pertinenciis et media copa olei quem donent ad presbiterum Sancti Vincencii. Et per istam terciam partem decime quod donat prefatus episcopus et canonicis, donet presbiter qui cantaverit ipsa ecclesiam annuatim ad canonica Sancti Petri sede Vici per censu pro

veneras II mel, unam ad festivitatem Sancti Petri et alia ad Natale Domini. Et si quis inde tulerit aliquid scilicet fecerit tamdiu excommunicatus permaneat, donec se male egisse peniteat et iusticiam inde faciat.

Facta est hec dos III idus decembris, octavo anno Philippi regis.

Wielmus gratia Dei episcopus Ausonensis ecclesie +. Guielmus primicerius et iudex ss. Amatus levita ss. Petrus levita ss.

Raimundus presbiter qui hanc dote scripsit die et anno quo ss. supra.

213

1068 març 30.

Guillem, bisbe d'Osona, acut a l'església de Sant Martí Sescorts enmig d'una multitud i, a prec de Guillem Borrell, canonge de Sant Pere [de Vic] i capellà de lloc, i dels veïns, la consagra en honor de Sant Martí, Sant Joan i Sant Jaume. Sebolleix en l'altar relíquies de diferents sants, constitueix la sagrera al voltant de l'edifici i confirma els delmes, primícies i oblacions com a dotació de l'església, així com el terme parroquial.

[A.] Original perdut, que es conservà a l'arxiu parroquial de Sescorts fins al 1936. — B. Còpia de principis del s. XIX mutilada: A.C.V., *Papers d'història* de J. Ripoll, en foli, f. 27, ex A. — C. Còpia de principis del s. XX: Museu Episcopal de Vic, *Notes històriques* de P. Bofill, vol. II, ex A.

Transcripció ex C.

Dominice incarnationis anno millesimo sexagesimo octavo venit dominus Guilielmus, Ausonensis episcopus, ad ecclesiam Sancti Martini de Cotibus cum multitudine suorum aliorumque undique occurrente turba non modica mulierum ac virorum, et rogatu Guilielmi Borrelli qui erat canonicus Sancti Petri et capellanus ipsius loci, pulsatus etiam precibus Adalberti omnibus et omnium vicinorum habitantium intra terminos prelibate parrochie et cum summa reverencia et magna onorificencia ipsam ecclesiam edificatam et ad honorem Dei in nomine Sancti Martini, et Sancti Ioanni, et Sancti Iacobi cum magna instancia precum eam consecravit. Et quia

invenit eam funditus destructam, et solerter, et nobilius, et multo melius noviter reedificatam et de politis lapidibus adornatam voluit esse tempore ut erat prius insignire et unde potuit honorare. In primis clara pignora multorum sanctorum ibi attulit, videlicet Sancti Ipoliti, et Sancti Felicis Gerundensis, Sancteque Felicitatis et filiarum suorum, et Sanctorum Masse de Cessaraugusta, et cum digno honore tumulavit, acollocavit. In circuitu quoque ipsius ecclesie secundum statuta canonum per omnes partes XXX passus terminavit et intra ipsum spacium et sacraria fierent et mortui homines requiescerent. Et excomunicando precepit ut nullus ibi aliquam molestiam alicui homini nec aliquod malum aut asuetum cuique nunquam faceret. Omnes etiam decimas, et primicias, et oblationes universas quascumque iuste tenuit, et abuit, et modo abet et habere debet cum hominibus aliisque rebus, tam mobilibus quam immobilibus, ad opus ipsius ecclesie, ita confirmavit ut de eius iure nunquam tollantur sed irrevocabili modo legum eternitate firmetur. Terminus quoque ipsius parrochie incipit ab oriente in ipsa Guarga; a meridie in flumine Tederi sive in Guardiola; ab occidente in Terrerrarris sive in Macarannola; a circii in podio Martes et in campo de Oppa. Quantum in franchos terminos unquam prefata ecclesia iuste habuit et habere debet totum ei confirmum eternaliter habendum et quod voluerit faciendum, sub tali deliberatione et manu propria confirmata excommunicatione, ut quicumque de supradictis rebus predictae ecclesie aliquid habere ex eius iure perenniter maneat sub tali excommunicatione, nisi emendaverit, hoc iusta satisfaccione sanctorum canonum institutione, ut in hoc seculo ab omni christiani nominis dignitate alienus maneat et in futuro venturi iudicis iram sentiat.

Actum est hoc III kalendarum aprilis, VIII anno Philippi regis et supradicto Dominice incarnationis in nomine Sancte et individue Trinitatis.

Wilielmus, gracia Dei episcopus Ausonensis ecclesie. Guilielmus sacrista. Bernardus levita. Fulchone. Petrus diaconus. Sig+num Hudumlardus vicecomite, qui hoc laudo et firmo. Sig+num Gombaldus de Bisaura. Sig+num Galalldus Sanci de Curul. Guillelmus subdiaconus. Bernardus epociaconus. Heribaldus canonicus et partitor legum. Ermengaudus archidiaconus. Adalbertus levita, kanonicus. Compan levita. Guifredus subdiaconus. Signum Lopardus. Sig+num Oliba. Signum Dalmacius prolis Mico.

Adalbertus sacerdos scripsit die et anno quo supra.

214

1068 octubre 4.

Els bisbes Berenguer de Girona i Berenguer de Barcelona, a pres del vescomte Ponç Gerall i de l'abat Amat, acuden a consagrar l'església monàstica de Sant Salvador de Breda, la construcció de la qual l'havia iniciat el primer abat del lloc, Sunyer, antecessor d'Amat. El vescomte li confirma la dotació feta pels seus pares i els bisbes amenacen amb l'excomunió els possibles usurpadors dels béns del cenobi.

Anno I sexagesimo octavo a tempore illo quo Dominus ac Salvator mundi ex Virginis utero temporaliter nasci dignatus est pro redimendis mortalibus...Facta scriptura IIII nonas octobris, anno VIII Philippi regis francorum.

Ermengaudus sacerdos et monachus hoc scripsit...

[A.] Original perdut, que a principis del s. XIX era a l'arxiu de Sant Salvador de Breda. — B. Còpia del s. XVIII, feta per J. Caresmar: Seminari marista de Bellpuig de les Avellanes, col. Caresmar, vol. B (10), f. 258, ex A.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 14, ap. XVI, pp. 297-299, ex A. — b. COLL, J.: *Breda històrica i actual*, Granollers 1971, ap. I, pp. 305-307, ex B i a.

215

1069 gener 12.

Els comtes Ramon i València [de Pallars] edificaren l'església de Santa Maria, Sant Pere i Sant Esteve del castell de Mur, al comtat de Pallars. Ara el bisbe Guillem [d'Urgell] acut a consagrar-la enmig d'una gran concurrència. Els comtes la doten amb ornaments i diferents béns i altres personatges li fan també donacions. El bisbe li concedeix els delmes i les primícies.

Et ideo incarnationis Dominice anno sexagesimo nono post Ihesum millesimo, pridie idus ianuarii.

Ego sacer ss. Galindus scripsit.

A. Original, de 63 x 32 cm.: B.C., fons Miret i Sans, núm. 1913. a. MIRET Y SANS, J.: *La fundació del monastir de Mur*, a «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona» 6 (1911), pp. 114-120, amb fotografia. — b. BARAUT, *Les actes*, ap. 68, pp. 144-148.

216*

1069.

El bisbe d'Elna, Ramon, i els comtes del Rosselló, Gausfred i Adelaida, junt amb els habitants del comtat, aixequen l'altar major de l'església catedral d'Elna en honor de Jesucrist i de Santa Eulàlia, segons consta en una inscripció.

Anno LXVIII post millesimo incarnatione Dominica, indicione VII.

A. Inscripció original, avui dividida, que es conserva en els laterals de l'altar major de la catedral d'Elna.

a. MARCA, *Marca hispanica*, cols. 457-460, ex **A.** — **b.** DESCHAMPS, P.: *Tables d'autel de marbre exécutées dans le midi de la France aux Xe et XIe siècles*, a *Mélanges d'histoire du Moyen Age offerts a M. Ferdinand Lot*, París 1925, pp. 137-168, esp. p. 154, ex **A.**

+ 217

[1070] abril 2.

El bisbe d'Osona, [Guillem,] a prec dels comtes Ramon Berenguer i Almodis i del seu fill, Ramon Berenguer, acut al castell de la Manresana i consagra l'església de Santa Maria dels Prats [de Rei] i li confirma les donacions dels comtes i dels fidels. Se li subjecten les esglésies de Sant Andreu de la Manresana i Santa Maria de Sant Ermengol.

[**A.**] Original perdut. — **B.** Còpia del 1360, autoritzada per Jaume Ferrer de la Sala, rector dels Prats de Rei: arxiu parroquial de Sant Martí de Sesgueioles, *Cartulari dels Prats de Rei*, vol. I, f.4. — **C.** Còpia del 1806, feta per F. Mirambell: R.A.H., col. Villanueva, vol. 5, ff. 185v-187, ex B.

Document fals o interpolat. No pot datar-se al 1050, com pretén, car pels personatges que hi apareixen s'ha de situar cap al 1070.

Transcripció ex **C.**

Post Salvatoris Domini nostri Ihesu Christi gloriosum adventum jam peracto anno Dominice incarnationis millesimo quinquagesimo acta est dedicatio sive consecratio ecclesie Sancte Marie de Pratis, ad quam convenientes multitudines clericorum ac diversi ordinis laycorum procerum videlicet tam militum quam rusticorum fidelium catholicorum rogatu venerabilis bone memorie Raymundi Berengarii veteris comitis Barchinone necnon et conjugis ejus Almodis comitis-

se, et Raymunde Berengarii filii eorum, venit dompnus Berengarius Ausonensis episcopus cum clarissimo canonicorum collegio sedis Sancti Petri in castrum quod dicitur de Menresana sive in parochia Sancte Marie de Pratis et dedicavit ibi ecclesiam in honorem ejusdem Dei genitricis, et dedit ei et consignavit ei ciminterium per circuitum triginta passuum. Confirmavit etiam et consignavit pretextate ecclesie universa que a predicto comite sive a fidelibus Dei in ipsa consecratione ei dederunt et in dotem hujus basilice concesserunt, necnon et totum illud quod Deo disponente postea adquisiverit et de cetero in perpetuum acquirere poterit. Hec itaque sunt donaria que predicti fideles Dei sive quilibet alii dederunt in dotem hujus templi divino intuitu inspirati. In primis ego Raymundus Berengarii vetus comes Barchinonensis et conjux mea Adalmus comitissa et Raymundus Berengarii filius noster donamus et concedimus Domino Deo et ecclesie Sancte Marie de Pratis, et ecclesie Sancti Andree de Menresana, et ecclesie Sancte Marie de Sancto Ermengaudo, pro redemptione omnium peccatorum nostrorum et pro salute animarum nostrarum et parentum nostrorum sive omnium fidelium christianorum decimas et primitias de toto ipso castro de Menresana sive de omnibus ipsis nostris dominicaturis que in ejusdem terminis sunt vel in antea fuerunt de pane et de vino et de cunctis rebus, de quibus debent exire decimas et primitias. Et de manso de Formigosa et de Sifre decimas et primitias de cunctis omnibus. Et de manso de Muntada similiter. Et de manso de Dominico Sendre cum cunctis suis pertinentiis similiter, et habet afrontationes de parte orientis et de meridie in manso de Atlula et Guia Daldorrells, et de occidente in era de Adrover sive in alodio de Guitard, et de pare vero borgę in mansum Dualger vel in mansum de Gifre Vives sive in terminum de Castelar. Et de condomina de Roqueta decimas et primitias. Et de condominas que sunt ab ipso prat ante mansionem de Oliba Gimella que vocant Caucines decimas et primitias. Et ante alias caucinas que sunt de Johan Crisp de ipsas condominas decimas et primitias de pane et vino et carne. Et ab ipsa condomina quam vocant Mata decimas et primitias. Et iterum damus ad ecclesiam Sancti Andree ipsos closos qui sunt in oriente vel occidente pro ciminterio. Et ego Sunier Gimula dono ad Sancti Andree modiatas duas de terra qui sunt ante meum mansum que tenent de ipso torrente usque in serram. Et unum mansum quem tenet Bernat Arnald. Et aliam petiam de alaudio ante mansum de Amat Sendre. Et ipsa coma que est prope castrum que fuit de Agela. Et ante mansionem de Ato

petia una. Et in alio loco petiam unam que vocant Olzina. Et ante mansum de Gifre Vives aliam petiam. Et ante mansum de Domizo Glisco petia una de alaude que vocant prope ipsa bassa. Et ad mansum de Puyol qui est de Honofred petias duas in locum que vocant Olzina. Et ad mansum de Giribertes aliam petiam de alaude. Et ad mansum de Oliba Gimella petias tres de alaude in locum quem vocant ad Agilera sive in via que pergit ad Sancta Maria Pratis. Et ad mansum de Caucines de Johan Crispi petias duas de alaude. Et ad mansum de Jofre Albar aliam petiam de alaude que est in serra prope Agilera. Iterum nos jam dicti comes et comitissa damus ad ecclesiam Sancte Marie Pratis ipsas ecclesias que ibidem sunt cum ciminteriis et cum triginta passibus, et cum sacrariis et alaudis et decimas et primitias quas hodie habent et in antea acquirere potuerint. Et insuper damus nos decimas et primitias de ipsas condominas que ibidem sunt. Et est una condolina ad ipsam bassam, et aliam prope villam Sancte Marie, et tertia condolina est ante villam Sancte Marie et pergit usque ad mansum de Roqueta, et ad meridianam partem pergit usque ad cingulum qui est supra condaminam et pervenit usque ad torrentem ante villam. Et in alio loco prope viam que pergit apud Cervariam de ipsa nostra dominatura que ibidem est decimas et primitias ad ecclesiam Sancte Marie. Et reliquid Ysarnus sacerdos pro anima sua petiam unam de terra, et semodiatam unam vinee ad ipsa Aguilera. Et subtus Soler quarteratam unam vinee que fuit de Bernard Ermengod sive de Raymundo Ermengod. Et ad ipsos Caus semodiatam unam vinee que fuit de Girben sive de Girbert. Et ad ipsum Prat in terminum de Menresana petiam unam de terra que fuit Helias Guifre. Et ad ipsos Clapers quarteratam unam vinee que fuit de Ermengod Saulia. Et ipsam Lobateram quarteratam unam de terra que fuit de Guillermo Johan. Et ad ipsum pontem unde pergunt apud Caucinas petiam unam de terra que fuit de Lops Godmar cum decimas et primitias. Et subtus era de Balaro petiam unam de terra de Johan. Et ad eram de Raymundo Savaric petiam unam de terra que fuit de Balaro. In Cumba Crosa petiam unam vinee que fuit de Guila Sendre. Et ad ipsam Celadam semodiatam unam vinee quae fuit de Gilibert levita et de Gotmar Guifre. Et ad Podium Frigidum in via que pergit apud villam Longam petiam unam de terra que fuit de Chuscha deodicta. Et ad ipsum prad unde pergunt apud Cavallarios petiam de terra unam que fuit de Gallit. Et ad collum de Solaneles petiam unam vinee que fuit de Bernad Sendre in termino de Castelar. Super era

Petriza petias duas de terra infra duos locos que fuerunt de Bernad Ermengod. Et in ipsa quintana de Sancta Maria ferraginal I qui fuit de Raymundo Ermengod. Et ipsum campum qui est super ipsa quintana predicta, et pergit usque ad ipsam rocham, et prope ipsam viam que pergit apud Menresana quarteratam unam vinee que fuit de Chuscha deodicata. Et ad casam de Bonefilii Guitard sortem unam de terra. Et super casam de Bonefilii modiatam unam vinee infra tribus locis que fuit de Mir Johan. Ad mansum vero podii de Otina petiam unam vinee que fuit de Guillermo Fruga. Et ad casem de At petias duas vinee infra duos locos. Et ad collum de Murischa petiam unam de terra que fuit de Ritxel deodicata. Ad Sanctam Mariam de Sancto Ermengauda hec sunt alaudia sua in capite de ipsa Cumba petia est una de alodio. Et ad ipsam quadram que fuit de Oldemar ante Merolla petiam unam aliam grandem de alaudio.

Acta est scriptura hujus dotis prefixo anno, quarto nonas aprilis.

Sig+num Adalmus comitissa. Sig+num Berengarii filii eorum. Sig+num Berengarii gratia Dei Vicensis episcopi. Sig+num Ugberti Barchinone episcopi. Qui autoritate Dei et nostra supradicta omnia condotamus et confirmamus potentialiter ad habendum et possidendum, ita ut nemo temere audeat ex hiis que pertinent ad supradictas ecclesias aliquid inquietare auferre, minuere vel disrumpere, quod si quis fecerit ultriu gladio anathematis feriat, et cum Iuda traditore loris igneis Averni tandiu innodetur, et ut sacrilegus habeatur et a liminibus Sancte Ecclesie extraneus efficiatur, donech resipiscat et ecclesie cui violentus extitit condigne satisfaciatur.

Sig+num Domenicus de Vives capellanus comitis, qui hoc prefatus scripsit die et anno quo supra.

218*

1070 desembre 8.

L'arquebisbe Guifré de Narbona i el bisbe [Guillem] d'Urgell, acompanyats de clergues i laics, consagren l'església de Santa Maria [de Solsona]. El bisbe urgellenc li dóna una vinya situada a Solsona mateix.

Anno incarnationis Domini nostri Iesu Christi millesimo LXX, era millesima CVIII, indictione VIII, anno VIII regni Philippi, VI idus decembris.

[A.] Original perdut, molt malmès ja el s. XVIII. — B. Còpia

incompleta del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. VIII, p. 356, ex **A**.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 69, p. 148, ex **B**.

219

1073 abril 5.

Ramon, bisbe d'Elna, acut a consagrar l'església monàstica de Santa Maria de Riquer, a precés de l'abat Gerbert i dels monjos de Sant Miquel [de Cuixà] i del fundador de l'església, Bernat Sunifred. Degut al conflicte que hi ha entre el cenobi de Santa Maria i la parròquia de Sant Andreu [de Catllà], el bisbe resol que aquell no estigui sotmès a l'església parroquial sinó al monestir de Sant Miquel [de Cuixà].

Facta est haec libertas et exvacuatio huius ecclesiae nonas aprilis, anno XIII regni Philippi regis.

Arnallus Mironi scripsit...

[**A.**] Original perdut. — [**B.**] Còpia del s. XII al *Cartulari major* de Cuixà o del s. XIV al *Cartulari menor* de Cuixà, perduda.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCLXXXII, cols. 1162-1163, ex **B**. — **b.** MONSALVATJE, *Notícies*, 24, ap. XXXIV, pp. 386-388, [ex **a**]. — **c.** PONSICH, P.: *L'église Ste. Marie de Riquer et son tympan peint*, a «Etudes roussillonnaises» V (1956), pp. 51-74, appendice, ex **a**.

220*

[Vers 1075]

Umbert, bisbe [de Barcelona], junt amb el clergat de Santa Creu i Santa Eulàlia [de Barcelona], consagra l'església [de Sant Joan de la Muntanya, a Pontons], segons consta en l'autèntica de relíquies.

A. Original, de 10'5 x 10'8 cm., trobada al reliquier de l'altar de Sant Joan de la Muntanya.

a. PLADEVALL, A.: *Notícia de la dedicació de Sant Joan de la Muntanya, a Pontons*, a «Santes Creus» IV (1972), núm. 32, pp. 143-145.

221*

[1041-1075]

Guillem, bisbe d'Urgell, consagra l'església de Santa Maria d'Organyà, a precés del seu constructor i dotador Isern, [senyor de

Caboet.] segons consta en l'acta de restauració de la mateixa església duta a terme pel bisbe Bernat d'Urgell el 5 de juny del 1090.

A. Original, de 55 x 62 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 31. — **B.** Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. III, pp. 327-332.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 12, ap. XVIII, pp. 245-252 (incompleta), ex **A**, que ell veié a Organyà. — **b.** BARAUT, *Les actes*, ap. 74, pp. 157-162, ex **A**.

222

1076 abril 14.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a Taradell, a prec de l'antic bisbe de Vic, Guillem Guifré, i dels canonges de la mateixa seu, per a dedicar l'església de Sant Genís. Acabat el ritus, celebrat en presència de Ramon Bermon, senyor de Taradell, de Guadall Guilbert i dels preveres i habitants del lloc, tots els quals l'han edificat, li confirma els béns, les sagreres, els cementiris i les esglésies sufragànies, així com el terme parroquial.

Facta est haec dos XVIII kalendas maii, XVI anno regis Filippi.

[**A.**] Original perdut. — [**B.**] Còpia de data incerta que, a principis del s. XIX, era a l'arxiu parroquial de Vilalleons. — **C.** Còpia del 28 de maig del 1832, feta per M. Portell, escrivà de Vic: A.C.V., *Varios de*, J. Ripoll, vol. XVIII, en quart, núm. 16, ex **B**.

a. PLADEVALL, A.: *Parròquia de Sant Genís de Taradell*, a «Ausa» I (1952-1954), pp. 346-347, ex **C**.

223

1076 abril 30.

Umbert, bisbe de Barcelona, a prec de Guillem Bernat del castell d'Òdena i dels parroquians de Sant Feliu d'Arraona, convoca el bisbe Berenguer de Girona i, junt amb ell, consagra l'església de Sant Salvador [d'Arraona], situada dins els termes de l'esmentada parròquia. Li concedeix les quaranta passes per al cementiri i li confirma totes les possessions.

Facta hoc dote et consecratione secundo kalendas maii, anno decimo sexto regni Philippi regis.

Raymundus sacerdos...scripsit...

A. Original, de 48'5 x 21 cm.: A.C.A., Cancelleria, perg. Ramon

Berenguer I, núm. 490. — **B.** Còpia del s. XVIII: A.D.B., *Liber dotaliarum* VII, ff. 334-335.

a. PUIG, S.: *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona 1929, ap. LII, pp. 395-396, ex **B.**

224

1078 desembre 31.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església de Santa Maria construïda al comtat de Girona, al lloc anomenat Vall d'Aro. Bernat Gausfred dóna a l'església les trenta passes per al cementiri i a la seu gironina un rèdit anual d'una lliura de cera. El bisbe la sotmet a l'església de Santa Cristina d'Aro.

Anno incarnationis Dominice sexsagesimo nono post millesimum, era millesima centesima quarta decima, indicione V^a,.. Hacta hec dos pridie kalendas januarii, anno VIII° X^o Philipi regis regni.

Sss. Petrus monachus et presbiter...scripsi...

A. Original, de 50 x 24 cm.: Arxiu Capitular de Girona, *olim* Pabordia de juliol, núm. 455.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 13, ap. XXVIII, p. 268, ex **A.**

225*

[Vers 1078]

Amat, bisbe d'Oléron i legat de la seu Romana, consagra l'església de Sant Pere i Santa Maria de Talteüll i acorda que el seu prevere lliuri un cens anual a la seu d'Urgell.

[**A.**] Original perdut. — **B.** Notícia del s. XIII: A.C.U., *Liber dotaliorum* I, núm. DXXIV, f. 174.

a. BARAUT, C.: *Set actes més de consagracions d'esglésies del bisbat d'Urgell (segles IX-XII)*, a «Urgellia» II (1979), pp. 481-488, ap. 3.

226

1079 gener 8.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església de Sant Romà construïda al comtat de Girona, al lloc anomenat Lloret, i per aquest motiu li dóna els delmes, primícies i oblacions dels fidels. Sicarda i els seus fills, Udalard i Bernat, li donen les trenta passes per al cementiri i altres terres. Se li fixa el terme parroquial i el rèdit anual i se la sotmet a la seu episcopal.

Anno incarnationis Dominicae millesimum septuagesimum nonum, era millesima centesima octava, indictione septima... Scripta hec dos sexto idus januarii, anno decimo nono regni Phillippi regis.
+ *Petrus scriptor.*

[A.] Original perdut. — B. Còpia del 1665: Arxiu Capitular de Girona, *Llibre Verd*, f. CCCLXIV.

a. BOTET Y SISÓ, J.: *Notas históricas. Lloret de Mar: la iglesia parroquial*, a «Revista de Gerona» núm. V, any XVI (maig 1891), pp. 138-139, ex B.

227

1079 gener 17.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església de Santa Maria, Sant Jaume, Sant Just, Sant Joan i Sant Martí de Pineda, situada al comtat de Girona, al Maresme, i per aquest motiu li dóna els delmes, primícies i oblacions dels fidels i les trenta passes per al cementiri, aquestes cedides per Albert. També fixa el terme de la parròquia i el rèdit anual i la sotmet a la seu episcopal.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del s. XIV: Arxiu Diocesà de Girona [Escrivania Episcopal], Procés del 1355. — C. Còpia [del 1769], feta pel notari Francesc Befaràs: Arxiu Diocesà de Girona, Dotalies 1 [«Primus liber institutionum. Iste vocatur liber Albus» (s. XVI)], f. CCLXIIIv., ex B. — D. Còpia del 1769; feta pel notari Francesc Befaràs: A.C.V., *Varios* de J. Ripoll, vol. 16 en foli, ff. 42v i 45, ex B.

Transcripció ex C.

Anno ab incarnatione Domini millesimo septuagesimo nono, era millesima, indictione duodecima, venit dominus Berengarius sanctae sedis Gerundensis episcopus ad consecrandam ecclesiam in honorem Sanctae Mariae virginis Sanctique Jachobi apostoli, necnon et Sancti Justi sive et jam alium altare in honorem Sancti Johannis et Sancti Martini in comitatu scilicet Gerundensi, in Maritima, in loco qui dicitur Pineta, in qua die consecrationis dedit jam dictus presul praefatae ecclesiae decimas et primicias et oblationes fidelium tam vivorum quam etiam defunctorum, et insuper ex omni parte ecclesiae cimiterium habens triginta legitimos passus. Et ego Arbertus dono ad diem dedicationis praefatae ecclesiae de meo proprio alodio in circuitu quantum includit intra triginta legitimos passus per redemcionem peccatis meis vel parentorum meorum sub

eo modo ut omni tempore habeat presbyter ipsum alodium et cimiterium sine ullius vinculo hominis viventis quod sub tali defensione et quietudine constituit jam dictus presul ut aliquis homo cujuscumque ordinis, honoris vel aetatis ibi aliquam violentiam quocumque tempore non inferat sed ob honorem et reverentiam praefatae ecclesiae salvo munimine consistat. Terminus autem parochiae praefatae ecclesiae ita se habet ab orientali parte terminatur in torrente aquae Vallis Maris quae discurrit per tempus pluviarum et in finibus parochiae Sancti Gennesi, et transit a meridiei parte usque ad littus ad maris, ab occidentali quoque parte a finibus parochiae Sancti Cipriani concluditur et in aqua quae discurrit per torrentem qui dicitur Camp et hinc pervenit usque in ecclesiam Sancti Andreae, ab aquilonali parte pervenit ad portum qui dicitur Cedriga et descendit usque in Vallem Perduz. Redditus vero hujus ecclesiae est per singulos annos denarios duodecim. Praeterea subdidit praedictus presul praefatam ecclesiam taliter dicioni sedis Gerundencium ac omni anno inde accipiat crismam et omnibus institutis et monitionibus pareat.

Acta haec dos decimo sexto chalendas februarii, anno decimo nono regni Philippi regis.

Sig+num Ambertus, qui iusta donatione feci et firmavi firmarique rogavi. Berengarius Dei gratia Gerundensis episcopus +.

Bernardus sacerdos scriptor et exarator qui haec scripsit sub die + XX.

228

1079 gener 23.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a consagrar l'església de Sant Joan del castell de Lloret, al comtat de Girona. Sicarda i els seus fills, Udaldard i Bernat clergue, junt amb el castlà Odó, la doten amb els delmes i primícies d'unes terres, els límits de les quals s'assenyalen, i amb altres béns.

Anno incarnationis Dominicae millesimo LXXVIII, era millesima CVIII, indictione VII,...Quae est facta X kalendas februarii, anno XVIII regni Phylipi regis.

Bernardus sacerdos scriptor et exarator...scripsi...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 2 de juliol del 1218, autoritzada pel prevere Pere, potser el document vist per Villanueva a l'Arxiu Diocesà de Girona.

- a.** VILLANUEVA, *Viage*, 13, ap. XXVII, pp. 266-267, ex **B.** —
b. BOTET Y SISÓ, J.: *Notas históricas. Lloret de Mar: la iglesia parroquial*, a «Revista de Gerona» núm. V, any XVI (maig 1891), pp. 139-140, ex **a.**

229

1079 desembre 21.

Bernat, bisbe d'Urgell, a prec del comte Ermengol d'Urgell, acut al castell d'Olius enmig d'una gran concurrència per a consagrar l'església de Sant Esteve, amb l'altar superior dedicat a aquest màrtir i l'inferior dedicat al Sant Sepulcre i a Santa Maria. Després de la cerimònia, confirma la seva dotació i li sotmet les esglésies de Sant Miquel del Camp, Sant Joan, Sant Pere del Cerc, Sant Ermenegol, Santa Maria de Sussiats i Santa Fe d'Anseresa.

In era millesima centessima septima decima, ab incarnatione nostri Redemptoris crona millesima septuagesima nona, de Adventu Domini ebdomada ultima, ante nativitatem Domini die quinta, per beatissimi apostoli Thome veneranda sollempnia...

Lator legis ac iuris Ermengaudus hanc scripsit...

A. Original, de 35 x 58'5: Arxiu Capitular de Solsona, núm. 211 (abans núm. 879). — **B.** Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. X, ff. 224-226, ex **A.**

- a.** VILLANUEVA, *Viage*, 11, ap. I, pp. 179-182, ex **A.** —
b. SERRA VILARÓ, J.: *Notes històriques d'Olius*, a «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya» XVIII (1908), pp. 78-80, ex **A.** —
c. COSTA Y BOFARULL, D.: *Memorias de la ciudad de Solsona y su Iglesia*, Barcelona 1959, II, ap. XV, pp. 739-741, ex **A.** —
d. BARAUT, *Les actes*, ap. 70, pp. 148-150, ex **A.**

230

1079 desembre 29.

Ermengol, comte d'Urgell, acut al monestir de Santa Cecília d'Elins, junt amb la comtessa Llúcia i molts religiosos i laics. Tots ells i l'abadessa Eliarda demanen al bisbe Bernat d'Urgell que dediqui l'església monàstica, cosa que aconsegueix i disposa relíquies als altars de Santa Cecília, Santa Maria i Santa Fe. Després li confirma totes les esglésies que li pertanyen, amb els respectius alous i drets, i totes les altres possessions.

Era millessima centesima octava decima, indictione secunda, lustra ab incarnatione Ihesu Christi, Filii Dei vivi, videlicet redemptoris ac salvatoris totius mundi Domini nostri, ducentesima sexta decima, mense decembrio, ebdomade ultima post nativitatem Christi, die tertia que fuit in ebdomade, revolutione septima, ante kalendas inauarii quinta...Que sunt acta in die iam supra libata regnante rege Philippo XX anno in Francia.

Lator legis ac iuris Ermengaudus + hanc scripsit...

A. Original, de 35 x 65 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 30. — **B.** Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. II, pp. 301-306.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 12, ap. VIII, pp. 223-225, en part. — **b.** BARAUT, *Les actes*, ap. 71, pp. 150-154, ex **A.**

231

1082 juny 7.

Berenguer, bisbe d'Osona, a prec del vescomte Ramon de Cardona, d'Umbert de les Agudes, de Berenguer Sanç de Tagamanent i dels altres parroquians, acut al lloc de la Castanya i hi dedica l'església de Sant Cristòfol. Li concedeix les trenta passes per al cementiri, li confirma les primícies i les oblacions, la sotmet a la seu vigatana i li fixa el terme parroquial. Diferents personatges li fan donacions.

[**A.**] Original perdut. — [**B.**] Còpia del 1462, perduda. — [**C.**] Còpia del 8 d'agost del 1527, en un Procés de l'arxiu parroquial d'El Brull, perdut, ex **B.** — **D.** Còpia del 24 de setembre del 1817: arxiu particular de Can Buscàs de la Castanya, ex **C.**

Anno ab incarnatione Christi millesimo octuogesimo secundo, anno vigesimo tertio Philippi regis, septimo idus iunii, venit dominus Berengarius gloriosissime Ausonensis sedis episcopus precibus Raymundi vicecomitis Cardonae, et Umberti de Acutis, et Berengarii Sancii de Tagamanent aliorumque parochianorum Deum timentium in locum quem vocant Castaneam et dedicavit [ibi ecclesiam] honorifice in honorem Beati Christofori martyris Christi, et dedit ei siminterium per circuitum triginta pasuum, et confirmavit ei primicias et oblationes universas, eo videlicet pacto ut eadem ecclesia semper sit in subiectione et servicio Sancti Petri sedis Vicensis cum omnibus rebus sibi pertinentibus. Et constituit terminos eiusdem parochiae: ab orientali p[arte incipit] in gradum de Oromilera,

et descendit per aquam de Sellariis, et ascendit prope podium de Lobera, et descendit per ipsum serradum de Ardena, et descendit usque in rieriam iuxta locum quem vocant Curtadellas, et ascendit usque in serram de Molar; a meridie vero parte vadit ad montem Adral, et exiit ad locum quem vocant [...], et venit per viam usque in terminum; ab occidente exiit in locum quem vocant Oradur, et descendit directe in torrente subtus Serramiga usque ad ipsum locum quem vocant Congodium, et vadit ad campum qui dicitur Sancti Privati, et ascendit in locum qui dicitur Puig Albano, et vadit per mediam serram usque ad Puig de Ferriol; a parte vero circii [exiit in collum] que vocatur Formic, deinde descendit per mediam co[...] usque subtus Trameredas, et exiit ad torrentem de rivo del Bux, et ascendit usque in campum de Centum Solidis, et transit usque ad Fitor, et exiit ad collum de Prunera, et pervenit ad locum de Roca Curba, et vadit per mediam serram usque ad [...]vedozech, et descendit usque in extremum torrentem de Sallis. Deinde jussit praelibatus episcopus ut quitquid ecclesia Sancti Christofori in presenti habet vel in futurum habitura est ita secure et potentialiter possideat, ut nullus christianorum ausus sid aliquid inde tollere vel minuere, aut aliquam injuriam ibi facere, quod si quis non timens Dei iudicium hoc ausus fuerit perpetrare consortem posuit eum traditori Judae. Illi autem quod suis rebus dederunt in consecratione praefatae ecclesiae isti sunt: primitus Aaulfo clericus dedit ei petiam terrae, et Elias aliam, et Sunarius et Stephanus et Elias aliam similiter, et Privatus aliam, et Ermemirus vicarius et coniux eius Bonanada dederunt duas petias, Ermemirus et coniux eius Ademira alias duas similiter dederunt, Joannes et Elias dederunt unam modiatam vinede. Et ego Raymundus vicecomes Cardonae dono, laudo ut qualiscumque homo vel femina voluerit dimittere suum alodium ad ecclesiam Sancti Christofori licenciam habeat. Igitur ego Berengarius praedictae sedis episcopus cum asensu et consilio clericorum meorum consigno et confirmo cuncta sicut superius taxata sunt quae jam possidebat ecclesia Sancti Christofori vel in consecratione a Dei fidelibus acquisivit ad in venturo seculo acquirere poterit in iure praedictae ecclesiae. Ita ut nemo ausus sit inde aliquid ei auferre vel in suos usos revocare, nam si fecerit a parte Dei omnipotentis et apostolorum Petri et Pauli et omnium sanctorum et nostra noverit se excommunicationi anathematis subjacere.

Berengarius gratia Dei Ausonensis episcopus +. Guillermus olim

dictus sacrista. Bernardus archidiaconus. Amatus levita. Berengarius paraphonista. Raymundus ar[chipresbyter?]. Raymundus vicecomes +. Sig+num Raymundi Berengarii miles. Sig+num Umberti. Sig+num Berengarii Sancii. Sig+num Adauberti baiuli. Sig+num Ermemiri.

Guillermus clericus, qui hoc scripsit et sub [ss.] in praefato die et anno quod supra cum litteras raras et emendatas in linea septima.

232

1082 desembre 13.

Berenguer, bisbe d'Osona, acompanyat dels seus clergues, acut a la dedicació de l'església de Sant Martí de Viladrau, a la qual concedeix trenta passes a l'entorn per al cementiri. Estableix que el prevere del lloc vagi anualment al sinode de Vic i hi pagui vuit diners. Confirma també els termes de la parròquia i mana que tots els pagesos donin a l'església els delmes, primícies i oblacions.

Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo octuagesimo secundo, indictione quarta, feria secunda hebdomada secunda decembris mensis...Acta huius dotis scriptura idus decembris, vigesimo tertio anno regni regis Philipi.

Guilielmus levita...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 4 de setembre del 1442, perduda. — C. Còpia del 18 d'abril del 1603, en pergami: A.C.V., cal. 6, núm. 2221, ex B. — D. Còpia del 1728: Arxiu de la Cúria Fumada, de Vic, plet de 1728 de la Cúria Eclesiàstica.

a. PLADEVALL, A.: *Rodalía i consueta de la parròquia de Sant Martí de Viladrau*, Barcelona 1970, pp. 35-36, ex C.

233

1083 març 5.

Berenguer, bisbe d'Osona, acut a Balenyà, a prec dels habitants del lloc, i hi dedica l'església dels Sants Fruitós, Auguri i Eulogi. Li concedeix trenta passes a l'entorn per al cementiri, li confirma els delmes, les primícies i les oblacions, la sotmet a la canònica de Sant Pere [de Vic] i li fixa el terme parroquial. Diferents personatges li fan donacions. Li és sotmesa l'església de Sant Mamet.

Anno ab incarnatione Christi millesimo octuagesimo tertio, indictione quarta, vigesimo tertio anno Philippi regis, ebdomada prima

martii mensis, feria quinta...Quod est factum quinto mensis martii, anno prefato regis Philippi.

Petrus subdiaconus...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 20 de març del 1175, feta pel levita Andreu, perduda. — [C.] Còpia del 1659: A.E.V., procés, perdut el 1936, ex B. — D. Còpia incompleta del s. XVII: A.E.V., arxiu parroquial de Balenyà, full solt.

a. C[unill], S.: *Dedicació de l'iglesia parroquial de Sant Fruituós de Balenyà*, a «Butlletí del Centre Excursionista de Vich» II (1915-1917), pp. 35-37, ex C.

+234

1083 abril 28.

Borrell, comte d'Osona, i Berenguer, bisbe d'Osona, junt amb els canonges de la seu vigatana, concorren a la dedicació de l'església de Santa Maria de Vilalleons, a la qual doten amb terres. Ramon li ofereix els ornaments i el parament de l'altar. El bisbe Berenguer li fixa vint passes per al cementiri, li concedeix els delmes, les primícies i les oblacions dels fidels del terme parroquial, el qual es delimita, i la sotmet a un cens de trenta sous.

Anno [millesimo] octuagesimo tertio...Dicta sunt enim haec indicatione decimo tertio, anno regnante Enrico [...], quarto calendis may.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del s. XII, autoritzada pel sacerdot Ramon, en mal estat ja al s. XVII, perduda. — C. Còpia del 14 de juny del 1616, autoritzada per Antoni Joan Marfà, notari de Vic: A.E.V., arxiu parroquial de Vilalleons, lligall Q/1, plec solt, ex B. — [D.] Còpia del s. XVII, a l'arxiu parroquial de Vilalleons, extraviada.

a. GUDIOL, J.: *Una excursió a Vilalleons*, a «Butlletí del Centre Excursionista de Vich» I (1912-14), pp. 163-172, ex C i D. — b. SOLÀ, F.: *Nostra Senyora de Puiglagulla*, Vic 1916, pp. 49-52, ex a. — c. PLADEVALL, A.: *Santa Maria de Vilalleons, a «Ausa» II (1955-57)*, pp. 153-160, ex C i D.

Aquest document cal considerar-lo interpolat, si no és que fou mal llegit el segle XVII.

235

1083 setembre 22.

Bernat, bisbe d'Urgell, acompanyat de Dalmau Isern, senyor del lloc, de l'ardiaca Folc i de molts clergues i laics, consagra l'església de Santa Maria de Castellfollit [de Riubregós]. Els parroquians li confirmen les possessions i ara, a més, li fan nombroses donacions.

Anno millesimo incarnationis ipsius octuagesimo tercio, indicione Va, era millesima CXII, feria Va...Facta est hec dotis scriptura X kalendas octobris, anno XXº IIIº regnante Philippo rege francorum.

Ego Amatus clericus domini beati Rufi...scripsi...

[A.] Original perdut. — B. Còpia coetània, feta pel levita Pere, de 35 x 47 cm.: B.C., arxiu, perg. núm. 1974. Prové de l'antic arxiu del monestir de Montserrat.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 72, pp. 154-156.

236

1085 juliol 6.

Bernat, bisbe d'Urgell, acut al castell de Llordà i hi consagra l'església de Sant Sadurní, amb el consentiment dels senyors del castell, el comte Ermengol [IV d'Urgell] i Arnau Dacó i Ramon Berill, del capellà Ermengol Bernat i dels altres clergues i laics del lloc. Li concedeix les primícies i les oblacions dels fidels i estableix els límits de la parròquia. Diferents personatges li fan donacions.

In anno Mº octuagesimo Vº ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi, VIº nonas iulii...

Guillelmus sacerdos...scripsi...

[A.] Original perdut. — B. Còpia del s. XII: B.C., arxiu, perg. 4153, procedent de l'arxiu d'Àger. — C. Còpia del 1766: B.C., ms. 941, *Compendi de tots los instruments antichs y moderns que es troban en l'Arxiu de la Molt Insigne Iglesia Colegial de Sant Pere de Àger*, núm. 2078, ff. 396v-397. — [D.] Còpia del s. XVIII, perduda: Arxiu dels franciscans de Vich, col. Caresmar. — E. Còpia del s. XVIII: R.A.H., col. Traggia, vol. 2, ff. 29v-30, núm. 4, ex D.

a. BARAUT, *Les actes*, ap. 73, pp. 156-157, ex B.

237*

1085 octubre 23.

Berenguer, bisbe d'Osona, consagra l'església de Santa Maria de Manlleu i li confirma la dotació duta a terme pel bisbe Idalguer el 8 de novembre del 906, segons consta en un paràgraf afegit a aquesta acta de consagració.

*In XXVI anno Philippi regis et in X die kalendas novembris...
Guillermus diaconus...scripsit.*

[A.] Original, avui extraviat: A.C.A., Monacals, perg. Sant Marçal, núm. 321. — [B.] Còpia, avui perduda, feta el 1072 pel canonge Berill. — [C.] Còpia del 1151, perduda, que D. Torrent veié a l'arxiu parroquial de Manlleu, ex B. — D. Còpia de principis del s. XIX: A.C.V., cal. 6, núm. 2073, ex C.

a. TORRENT, D.: *Manlleu, croquis para su historia*, Vic 1893, ap. 1, p. 249, ex C. — b. GAJA, E.: *Història de Manlleu*, Barcelona 1976, pp. 56-66, traduïda al català ex A.

238

1086 setembre 3.

L'arquebisbe Dalmau de Narbona i els bisbes Berenguer de Girona, Pere de Carcassona, Gotafred de Magalona i Bertran de Barcelona concorren a la dedicació de la basílica del Sant Sepulcre, situada al territori de Besalú, a la parròquia de Santa Maria de Palera. Concedeixen la immunitat dins el circuit de trenta passes entorn del temple i el perdó dels pecats als que hi peregrinin i facin donatius.

Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo V^o[I], era millesima centesima XX^a III^a, III° nonas septembris, anno[X]XVII° Philippi regis francorum...

Guilelmus ypodiachonus...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 13 de març del 1450, existent a l'arxiu del monestir de Ripoll i perduda el 1835. — C. Còpia de principis del s. XIX: A.E.V., vols. 2060-2061, *Papers d'història* de R. d'Olzinelles, full solt, ex B.

a. MERINO, A. — CANAL, J.: *España Sagrada*, 44, Madrid 1826, pp. XIV-XVI, ex B. — b. MONSALVATJE, *Noticias*, 4, ap. VI, pp. 185-188, [ex a.]

239

1086 setembre 6.

L'arquebisbe Dalmau de Narbona i els bisbes Berenguer de Girona, Pere de Carcassona, Berenguer de Vic, Gotafred de Magalona i Bertran de Barcelona concorren a la dedicació de l'església de Sant Esteve del cenobi de Banyoles. Amb el consentiment del comte Bernat de Besalú, li confirmen la dotació, els privilegis papals i els preceptes reials i la llibertat de jutjar, alhora que prohibeixen d'aixecar cap castell entorn del monestir.

Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo octuagesimo sexto, aera millesima centesima decima octava, indictione nona, VIII idus septembris, anno XXVII Philippi regis francorum...

Guillelmus ypodiaconus...scripsit...

[A.] Original perdut, potser el document de l'arxiu del monestir de Banyoles publicat per Baluze. — B. Còpia del 1748: Museu Episcopal de Vic, manuscrit de Banyoles, s.f.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCCI, cols. 1180-1183, ex A? — b. MERINO, A. - CANAL, J.: *España Sagrada*, 43, Madrid 1819, ap. XXXIII, pp. 442-444, ex A? — c. MONSALVATJE, *Noticias*, 11, doc. CCCLI, pp. 329-334, ex a.

240*

1086 desembre 13.

Berenguer, bisbe de Girona, consagra l'església de Sant Llorenç de Gaserans, li confirma les trenta passes per al cementiri que li cedeix l'abat Dalmau [de Breda], així com els delmes, primícies i oblacions, li assenyala el terme parroquial i li fixa el rèdit anual que ha de pagar a la seu episcopal.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del segle XVI, perduda. — C. Regesta a: Biblioteca del castell de Perelada, manuscrit de Breda, ex B.

a. Notícia a: VILLANUEVA, *Viage*, 13, p. 113. — b. Regesta a: COLL, J.: *Breda històrica i actual*, Granollers 1971, ap. XXVI, p. 352, ex C.

241

1087 novembre 23.

Berenguer, bisbe d'Osona, a prec de Ramon Onofre i d'altres personatges del lloc, acut a consagrar l'església de Santa Maria i

Sant Pere d'Igualada. Li concedeix l'espai de trenta passes per al cementiri i fixa el terme de la parròquia, dins el qual no pot edificar-se cap més església. La sotmet a la seu osonenca i mana que els seus clergues obeeixin els decrets sinodals i paguin sis denaris a l'inici de la Quaresma.

Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo septimo, epoca millesima CXXIII...Facta sunt hec IX kalendas decembris, anno XXVII° regnante Philippo tercio.

Arnaldus presbiter...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del s. XVII?, perduda el 1936: Arxiu de la Reverenda Comunitat de Preveres de Santa Maria d'Igualada, *Llibre de coses memorables*, plec I, núm. 34.

a. SEGURA, J.: *Història d'Igualada*, II, Igualada 1907, apèndix G, p. 426.

242*

1087 novembre 29.

Berenguer, bisbe d'Osona, a prec de Bernat Onofre i del seu nebot Guillem, acut al castell d'Albarells i hi consagra l'església de Santa Maria, Sant Pere i Sant Martí, tot assenyalant-li l'espai de trenta passes per al cementiri i el terme parroquial i dotant-la amb les primícies i oblacions. La sotmet a la seu osonenca, a la qual haurà de pagar una lliura de cera amb motiu del sínode de Quaresma.

[A.] Original, perdut el 1811-1812, que era a l'arxiu del monestir de Montserrat, cax. 25, leg. 1, f. 6. — B. Còpia parcial del s. XVIII, feta per B. Ribas: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. III, p. 40, ex A.

Anno ab incarnatione Christi MLXXXVII, era MCXXIII, Berengarius Ausonensis Ecclesie presul, a instancias de Bernardo Onofredi y de Guillem nepoti suo vino al castillo llamado Albarels (es en la Sagarra) y allí consagró la iglesia edificada en honor de S. Maria, S. Pedro y de S. Martín, y señaló el cimenterio de XXX pasos alrededor, y declaró los términos de su parroquia, dotándola con las primicias y oblaciones, y prohibiendo fabricar otra iglesia en su término etc. Manda que dicha iglesia semper obediat Ausonensi Ecclesie et clerici ejus omni tempore adimpleavit sinodalía instituta dantes per unumquemque annum in capite jejunii libram cere unam predictae Ausonensi Ecclesie.

Facta III kalendas decembris, anno XXVII regnante Philippo rege.

Sig+num Berengarius gratia Dei Ausonensis episcopus. + Bernardus archidiaconus. + Ricardus sacristanus. + Guilelmus Bonfil. + Bernardus Onofre. + Poncius Sendre. + Gilabert Giscafne. + Ramon Bernard. + Ramon Isarn. + Guitard. + Johannes levita. + Bernard Bofil presbiter. Hoc primicerius confirmat nomine Petrus.

Arnallus presbiter scripsit ss.

243*

1087.

[Berenguer, bisbe d'Osona,] consagra l'església de Sant Llorenç d'Argençola, la dota i fixa el terme de la parròquia.

[A.] Original, perdut probablement el 1936.

a. Notícia: SEGURA, J.: *Biblioteca històrica del bisbat de Vich*, a «La Veu del Montserrat» any XVII, núm. 15 (7 abril 1894), p. 112.

244*

[1064-1087]

Ramon, bisbe [d'Elna], acompanyat de diferents personatges, [consagra l'església de Santa Eugènia de Soanyes] i fa constar el seu nom en l'autèntica de relíquies.

A. Original, descoberta el 1973 en l'altar de l'església de Santa Eugènia de Soanyes.

a. PONSICH, P.: *Dédicace de l'autel de Sainte-Eugénie de Soanyes (XIe siècle)*, a «Conflent» núm. 68 (1974), pp. 75-80 (amb la fotografia).

245

1088 juny 23.

Berenguer, bisbe d'Osona, acompanyat dels seus canonges, acut a Granollers [de la Plana] per a consagrar l'església de Sant Esteve a prec de [Ramon] Bernat de Gurb i dels altres habitants del lloc. Li concedeix trenta passes a l'entorn per al cementiri, fixa el terme parroquial i li confirma les primícies i oblacions.

Anno igitur millesimo octuagesimo octavo, era millesima, indicio-

ne. VIII^a...Acta huius dotis suscripsit VIII^a kalendas iulii, XXVII° anno regni regis Philipi.

Arnaldus clericus...scripsit...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 15 de setembre del 1411, autoritzada per Pere Artigues, notari episcopal de Vic: Arxiu de can Parrella, de Torelló, s. Granollers, A 41. — C. Còpia de principis del s. XX: Museu Episcopal de Vic, *Notes històriques* de P. Bofill, vol. II (IV), ex B.

a. PLADELASALA, J.: *Granollers de la Plana*, a «Ausa» II (1955-57), pp. 53-62, ex C.

246

1089 abril 4.

Els esposos Adalbert i Alamburga i llurs fills donen l'antiga església de Santa Maria de Lledó a la comunitat de clergues que, per decret del bisbe Berenguer de Girona, hi viurà sota la regla de Sant Agustí. En acudir-hi, l'arquebisbe Dalmau de Narbona i els bisbes de Magalona, Carcassona, Barcelona, Agde i Osona confirmen el privilegi episcopal.

Acta est haec scriptura hujus privilegii II nonis aprilis, anno XXVIII regni Philipi regis, Dominicae vero incarnationis octuagesimo VIII post millesimum, era millessima centesima nonadecima, indictione XII.

Ego Joannis presbiter hujus privilegii scriptor...

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 4 de novembre del 1413, autoritzada per Bartomeu Gras, notari reial.

a. CANAL, J.: *España Sagrada*, 45, Madrid 1832, ap. XXII, pp. 294-299, ex B.

247

1090 juny 5.

Els esposos Guitard Isarn i Gebelina, junt amb el bisbe Bernat d'Urgell, restauren la dotació de l'església de Santa Maria d'Organyà, fundada al costat del riu Segre, a la vall de Caboet, per Isarn, besavi de dit Guitard, reedificada pel seu pare Isarn i consagrada pel bisbe Guillem d'Urgell, car el clergue Adalbertí la deshonrà i un incendi malmeté l'acta dotal, les altres escriptures, els còdexs i els ornaments. Disposen que, d'acord amb el desig dels fundadors, s'hi estableixi una canònica augustiniana.

Anno ab eius incarnatione post millesimum nonagesimo, era MCXXVIII, indictione IV, ebdomada mensis iunii I ante solemne festum Pentecostes die cillennia.

Lator legis ac iuris Ermengaudus...scripsit...

A. Original, de 55 x 62 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 31, provinent d'Organyà. — **B.** Còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniae monumenta* de J. Pasqual, vol. III, pp. 327-332.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 12, ap. XVIII, pp. 245-252 (incompleta), ex **A.** — **b.** BARAUT, *Les actes*, ap. 74, pp. 157-162, ex **A.**

248

1090 octubre 14.

Berenguer, bisbe de Girona, acut a la Vallalta per a consagrar l'església de Sant Iscle, a la qual concedeix els delmes, primícies, alous i oblacions dels fidels i les trenta passes per al cementiri, fixa el terme parroquial i sotmet a la seu gironina.

Anno incarnationis Dominice nonagesimo post millesimum, hera millesima centesima vicesima octavà, indictione decimatertia... Scripta hec dos secundo idus octobris, anno primo post trigesimum regni regis Philippi.

Poncius notarius, Sancti Honorati sacerdos, ...scripsit...

[**A.**] Original perdut, potser el document de l'arxiu parroquial de Canet de Mar citat per Montsalvatje (Cf. *Noticias*, 18, p. 167). — **B.** Còpia del s. XIX: Arxiu parroquial d'Arenys de Mar, *Notas de Paladi Rodà*, vol. II, f. 2.

a. FITA, F.: *Areñs de Mar, provincia de Barcelona. Datos inéditos anteriores al siglo XIII*, a «Boletín de la Real Academia de la Historia» VI (1885), pp. 317-336, espec. pp. 334-335, ex **B.**

249*

1091 gener 26.

Ramon Dalmau, bisbe de Roda, a prec de l'abat [d'Alaó?] i del prevere del lloc, acut a consagrar l'església de Sant Hilari? [de Llastarri?], la dota amb els rèdits que rebí dels fidels i mana que cada any celebri la festa de la dedicació.

[**A.**] Original, avui perdut, potser el document vist per Traggia a l'arxiu de Roda. — **B.** Regesta àmplia del s. XVIII: R.A.H., col. Traggia, vol. 8, f. 20.

Raimundo Rotensi episcopo ecclesie Sancti H' in vicho qui H' vocatur fundata die. Esta escritura que le falta un bocado al principio contiene la dedicación de dicha iglesia a instancia de su abad y presbítero. Dice D. Ramón Dalmau que condescendió con la súplica, fue al sitio i la consagró según los cánones con grande devoción del clero i pueblo. Cuius celebritas sacratissime dedicationis est facta anno ab incarnatione Domini 1091, indictione XIII, epacta 28, anno auctoritate pontificatus nostri Xº. Le da todos sus réditos i lo que le ofrezcan los fieles in quicumque divino amore provocatus pro remedio anime sue et pro absolutione peccatorum suorum hanc ecclesiam iuvare et exaltare bonis suis studuerit divine misericordie retributionem recipere mereatur. Et mandamus etiam pontificali auctoritate omnibus clericis et parrochianis huius ecclesie Sancti ille presentibus et successoribus ut secundum traditionem sanctorum patrum Veteris et Novi Testamenti diligenti cultura et sollemni celebritate per singulos annos redeunte die dedicationis huius ecclesie que facta est 7º kalendas februarii per octonos dies eadem dedicationem celebrent summa cum devotione.

250

1091 març 25.

Els parroquians i el sacerdot de Sant Julià Sassorba, lloc situat al comtat d'Osona, al terme de Gurb, es presentaren davant l'arquebisbe Berenguer [de Tarragona i bisbe de Vic] i li pregaren que anés a consagrar la seva església. Ara l'arquebisbe, complint la promesa que els féu, consagra l'església i els seus altars, tot augmentant les relíquies, corrobora l'antiga acta dotal, amenaça els possibles invasors del seu terme i els usurpadors dels seus béns i fixa de nou el terme parroquial.

[A.] Original perdut. — B. Còpia del 1212, escrita pel sacerdot Bernat: A.C.V., cal. 6, núm. 2224. — C. Còpia del s. XVI: A.C.V., cal. 24 [Pabordia de desembre], vol. «Matrícula de les rendas», f. 1v, ex B. — [D.] Còpia de mitjan segle XVI, vista per P. Bofill (+ 1924) a l'arxiu parroquial de Sassorba. — [E.] Còpia del 1613, vista per J. Ripoll (+ 1843) en un procés d'aquell any. — F. Còpia de vers 1800: A.C.V., *Varios* de J. Ripoll, vol. 9 en foli, pp. 143-145, ex E. — G. Còpia de principis del s. XX: Museu Episcopal de Vic, *Notes històriques* de P. Bofill, ex D.

Transcripció ex B.

Noverint cuncti fideles tam futuri quam presentis temporis quia honorabiliores viri non pauci ex parrochia Sancti Iuliani de Sorba, preeunte sacerdote suo adierat conspectu domni Berengarii reverentissimi atque piissimi archiepiscopi et petivit ab eo ut predictam ecclesiam dedicaret atque sacraret. Ille autem ut erat bonitate plenus atque per omnia pius petitionem eius blande suscepit et se dedicaturum ire hanc ipsam ecclesiam promisit quod etiam facere non distulit. Et ne forte aliquis ignoret aut ei incertum veniat noverit hanc esse in comitatu Ausonensi, infra termine Gurbi, in apenditio atque sub dominio sedis Sancti Petri Vici eiusdemque sedis archiepiscopi. Predictus autem venerabilis archiepiscopus non solum iam dictam ecclesiam et collateranas sibi cameras cum suis altaribus dedicavit atque sacravit verum etiam ibidem repertas sanctorum non minuens reliquias aliis allatis decentissime auxit et ampliavit. Insuper eandem ecclesiam et antique iure possessionis et solitarum oblationum privilegio dotali roboravit titulo prediorum videlicet primiciarum atque decimarum et ceterarum oblationum et quicquid de cetero pro parentum suorum ac sua salute christiana illuc optulerit devotio. Nequis autem quasi occasione ignorantie audeat predictae ecclesiae terminos invadere et quasi sub nomine alterius ecclesiae de huius iure aliquid usurpare noverit predictam ecclesiam hos terminos vel fines habere. Habet vero terminos sepius dicta ecclesia: a parte orientis in castrum Gorbi et inde transit ad rocham de Fredarii, et pervadit inde subtus ipsa rocha de Subiradels, et descendit per medium montium, et vadit per ipsum torrentem qui est iuxta petra fita usque ad alveum rivis Meritabilis ubi aquas se iungunt; de meridie in predictum alveum vel ad ipsa Salata, et pervadit ad mansionem qui fuit Bonutii, et sic transit per valle Oriola, et pervadit inde usque ad mansionem que dicunt Chintana per locis, et sic ascendit usque ad ipso Estal, et vadit per ipsa strata usque ad ipsa archa; de occiduo in via que itur ad fossa Seniulfi, et pertransit per ipsa strata ad campum Calavonsum, et descendit inde in coma que dicunt de Lobet; de circii in campum Escacarium, et pervadit inde ad coma que vocant profunda, et inde ascendit ad podio Rubiolo, et pervenit ad ipsa serra super ipsa Stragulata, et tenet firmitatem ipsa serra usque in rocha nigra, et sic venit per ipsa via qui transit super ipsa rocha usque in podio Aquilare, et descendit iuxta mansione que dicunt de Curtes, et pervadit ad ipsas Cams vel ad podium que vocant Muruculum que est super ecclesia Sancti Christophori. Admonet autem predictus dominus archiepiscopus

cunctos fideles ad quorum hec admonitio pervenerit aures ut predia ecclesiae huius si sciverint non celent neque audeant furtis aut tollere sed ea accelerent manifestare aut debito ecclesie iure restituere aut si quit aliud iuris eius esse dinoscitur reparare. Si quis autem quod non optamus aut sciens reticuerit vel furte aut rapinam ea usurpaverit et in huius perversitatis obstinatione perseverare voluerit a tocius Ecclesie conventu iussit separari et Ananie et Saphire qui prime nascentis Ecclesie conati sunt quin imo ausi sunt res defraudari percellendos decrevit anathemate nisi resipiscentes satisfecerint et penitendo quod male amiserint gratiam Dei resumendo diluerint.

Facta autem predictae ecclesie dedicatio atque dos anno incarnationis Dominice millesimo primo inchoante VIII kalendas aprilii.

Bernardus sacerdos qui hoc fideliter transtulit X kalendas septembris, anno Domini MCCXII, regni regis Philippi XXXIII, anno prefixo ss. dieque.

251*

[Abans del 1091 agost 1]

Berenguer Ató edifica l'església de Sant Jaume [del Cos, a la parròquia de Sant Esteve de Tavèrnoles] i la fa consagrar. Consta en el seu testament sacramental, fet públic a Vic l'1 d'agost del 1091.

A. Original, de 39 x 15'5 cm.: A.C.V., cal. 6, núm. 1522.

El text del testament sacramental diu així:

In Dei nomine. Hęc est iudicialis conditio seu puplicatio ultime voluntatis cuiusdam defuncti nomine Berengarii Atonis quam puplicant sui manumissores seu elemosinarii ab eo electi, id est Bonifilius Atonis, et Guilelmus Raimundi, et Adalendis uxoris prefati defuncti, et Giscafredus Ranlei. Nos prenominati testes cui in testamento ipsius defuncti rogati ab eo firmatores et manumissores accessimus iurando testificamus supra altare Sancti Ihoannis in sede Vico sub ordinationi Ricardi legis latoris quia vidimus et audivimus quod prefatus defunctus dum cupiebat pergerē Iherusolimam, antequam ipsum iter ceperet ordinavit per scripturam sui testamenti quem ipse suo proprio ore dictavit et nobis videntibus punctatim firmavit ut si in ipso itinere mors ei adveniebat, sicuti et fecit, qualiter eius possessio dari posse sive distribui post eius obitum. In primis dimisit Domino Deo et ecclesie Sancti Iacobi quam ipse in suo alodio a fundamento edificavit et consecrare Deo annuente fecit ipsum suum

alodium ubi iam dicta est fundata ecclesia cum ipsis domibus que iuxta ecclesie sunt, in quibus ipse tunc habitabat sicut ipse olim terminaverat. Tali videlicet modo ut hoc totum teneat predicta uxor sua in servitio Sancti Iacobi ut ipsam ecclesiam faciat decantare sicut ille faciebat, et post suum obitum dimisit hoc totum Raimundo Berengarii filio suo ut donet per unumquemque annum unam emnam ordeï et alteram vini prefate ecclesie Sancti Iacobi. Post obitum vero predicti Raimundi, si ipse Raimundus habuerit filium de legitimo coniugio similiter eius filii hoc teneant, et si non habuerit filium hæc omnia predicta revertatur ad fratres suos ut donent semper ad Sanctum Iacobum hoc quod superius est scriptum. In suo etiam dimisit Sancto Iacobo ipsum suum alodium quem vocant campum de Ademar quod fuit de Ademaro Sancii, ut filii sui quibus hæc dimittebat Guilelmus scilicet, et Miro et Geraldus cum Bernardo donent per unumquemque annum unam quarteram olei Sancto Iacobo pro lumine, et ipsum suum mansum de Taniano quem tenet Trasvarius dimisit Sancto Iacobo predicto ut filiæ sue Adaleidis, et Ermessindis et Elliardis hoc habeant et teneant in servitio Sancti Iacobi iam dicti et donent semper ipsum quartum ad prefatam ecclesiam, et post illarum omnium obitum filiis vel filiabus suis hoc dimittant similiter qui legitime fuerint procreati, quod si filios aut filias legitimos non habuerint ad illarum propinquos hoc revertatur. Adhuc etiam dimisit ad opera ipsius ecclesie Sancti Iacobi unum mulum quem debebat ei Bernardus Berengarii de Sancta Eugenia senior suus simul cum ipsa tercia parte panis et vini quem Deus dabit ex novo veniente, alias autem duas partes dimisit uxori suæ cum filiis suis. Alia vero alodia que habebat vel habere debebat in omnibus locis dimisit uxori suæ predicte in vita sua et post eius obitum filiis vel filiabus suis qui ex ille et illa sunt generati. Hoc autem totum alodium supradictum simul cum ipso quod dimisit Sancto Iacobo uxori suæ iam dicte dimisit in vita sua ut faciat inde quod superius scriptum est Sancto Iacobo sine blandimento ullius hominis vel femine. Et precepit atque per omnia constituit ut hi qui fecerint sacraria iuxta ipsam ecclesiam Sancti Iacobi nullum donent census nec aliquid inde requiratur in perpetuum. Et ad iam dictam uxorem suam dimisit omnem suum mobile quod habebat in cunctis locis exceptis terciam partem ex omnibus suis vasculis quam dimisit Sancto Iacobo prescripto ut post suum obitum hoc totum remaneat ad filios vel filias suas qui ex illis utrisque sunt generati. Et ipsam terciam partem quam habebat in uno cavallo precepit ut vendatur et

uxor sua solvat inde omnes suos debitos et ipsum alsbergum cum spata et scuto dimisit Raimundo filio suo. Precepit enim ut si quis filiorum vel filiarum suarum aliquid ex istis omnibus rebus que superius Sancto Iacobo vel uxori sue dimisit, infregerit vel tulerit aut disruperit, nullo modo facere possit sed suam hereditatem amittat et ad uxorem suam revertatur, et ad fratres eius, et post obitum uxoris sue similiter fiat. Postquam autem hæc omnia a prefato conditore ordinata sunt que superius scripta est cepit ipsum iter et in ipso itinere antequam ad nos reverteretur defunctus est. Nos autem prefati testes ordinationem voluntatis eius promulgamus et tam nostra manu et iudicis manu et sacerdotis et testium corroboramus et corroborari fecimus.

Lata sacramentalis conditio kalendis augusti, anno XXXII regni Philippi regis.

Sig+num Bonifilii Atonis. Sig+num Guilelmi Raimundi. Sig+num Adalendis. Sig+num Giscalfredi Ranlei. Nos huius rei testes sumus et nulla fraus in hac conditione impressam scimus. Sig+num Raimundi Sal de Ausona. Sig+num Arnalli Ferreoli. Ego Ricardus sacrista et lator iuri ohc corroboro sss. Benedictus sacerdos sss.**

Guilelmus diaconus, qui hoc scripsit et sub ss. in prefato die vel anno.

+252*

1091.

Berenguer, bisbe de Vic, acut a consagrar l'església de Sant Miquel de Sorerols, al comtat d'Osona, i li dóna els delmes, primícies i oblacions i les trenta passes per al cementiri. Diferents personatges li fan donacions. Consta en una confirmació dels béns de la parròquia de Sorerols feta el 23 de febrer del 1138.

Anno incarnationi Dominice XCI post M, era MCXXVIII, indictione XIII...

[A]. Original perdut. — B. Còpia interpolada de 9 de febrer del 1420, autoritzada per Felip Bertrana, rector de Santa Maria de Corcó, i per altres clergues: A.E.V., arxiu parroquial de Tavertet, *Capbreu de Sorerols*, ff. 17-28.

a. PLADEVALL, A.: *Sant Bartomeu Sesgorgues, Sant Miquel de Sorerols i Sant Vicenç Sarriera*, a «Ausa» VII (1972-74), pp. 330-352 (parcialment), ex B.

1093 juliol 6.

Berenguer, arquebisbe de Tarragona, acut a Terraçola, a prec dels clergues i dels habitants del lloc, i hi dedica l'església de Sant Feliu i Sant Joan, a la qual concedeix trenta passes a l'entorn per al cementiri, confirma les primícies i les oblacions i sotmet a la seu d'Osona, a més de delimitar el seu terme parroquial.

[A.] Original perdut. — [B.] Còpia del 5 de juliol del 1204, feta per Pere sacerdot, perduda. — C. Còpia del s. XVII: arxiu parroquial de Terraçola, vol. I, lligall 1.

Anno ab incarnatione Domini millesimo nonagessimo tertio, indicatione quarta, trigessimo octavo anno Philippi regis, secunda nonis iulii pa[...] venit dominus Berengarius gratia Dei Terraconensis archiepiscopo rogatu clericorum atque militum bonorumque omnium Deum timentum in locum quem vocant Terraciola et dedicavit ibi ecclesiam honorifice constructam in honore Sancti Felicis Sanctique Ioannis, et dedit ei cimiterium per circuitum triginta passuum, et confirmavit ei primitias et oblationes universas sicut actenus habuit, eo videlicet pactum ut ipsa ecclesia semper ecclesia sit in subjugatione et hoberdientia sedis Ausonie. Et constituit terminos eiusdem parroquie: ab horientali parte in ipsa Guardia, a meridiana parte in Magadino, ab occidente in villa Nova, a circea namque parte in Parietibus Altis, et terminatur in collo Ulzinellas et terminatur alio loco in Segales in domo Raimundi Araleg qui fuit condam. Deinde jussit prelibatus archiepiscopus ut quidquid ecclesia Sancti Felicis in presenti habet vel in futurum habitura est, ita secure et potestalter possideat, ut nullus christianorum ausus aliquid inde tollere vel minuere aut aliquem iniurias ibi facere. Quod si quis non timens [Deum] ausus perpetrare consortes contradictionis Iude, illi autem qui de suis rebus iam dictam ecclesiam ditaverint, et ibi Deo servierint gratiam et benedictionem a Deo consequentur eternam. Igitur ego prelibatus antistes cum assensu [canonicorum] meorum prelibata omnia et universa que habet, et in perpetuum habitura est iuris predicte ecclesie consigno atque confirmo habendas, et sinodalia tributa per unumquemque annum prelibata sedis persolvat hec ecclesia.

Actum est hoc II nonis iulii, sub predicto anno Philippi regis.

Berengarius gratia Dei Terraconensis archiepiscopus.

Berengarius levita, qui hoc scripsit die et anno quo supra +.

254

1095 novembre 4.

Ricard, sacristà de la seu d'Osona, i el seu germà, Berenguer Amalric, es presentaren a Vic davant de Berenguer, arquebisbe de Tarragona, i li pregaren que anés a consagrar l'església de Sant Tomàs de Riudeperes, edificada per ells al lloc dit Puigoriol. Ara, amb el consentiment dels canonges de Sant Pere [de Vic] i de Joan, prior de Sant Tomàs, acut a dedicar-la i diposita relíquies als altars de Sant Tomàs, Santa Maria i Sant Pau. Concedeix als canonges augustinians el dret de batejar-hi i dota l'església amb les acostumades trenta passes per al cementiri.

Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MXCV, era MCXXXIII, indictione...Facta dotis hujus inscriptio II nonas novembris anno XXXVI regni Philipi regis.

Amatus diaconus...scripsit...

[A.] Original perdut, potser el document de l'arxiu del monestir de Ripoll transcrit per R. d'Olzinelles i publicat per J. Ripoll.

a. RIPOLL, J.: *Documento inédito con que puede ilustrarse la historia del monasterio de canónigos reglares de S. Agustín de Sto. Tomás de Riudeperas*, Vic 1833.

255

1096 abril 17.

Folc, bisbe de Barcelona, acut a Terrassa, al lloc anomenat Sorbet, i, a prec dels esposos Gerbert Hug i Letgarda i dels altres habitants del lloc, consagra l'església de Sant Martí, sufragània de l'església de Sant Pere d'Egara. L'esmentat Gerbert Hug li dóna les trenta passes per al cementiri i un mas i el bisbe li confirma la dotació.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi millesimo nonagesimo VI, era millesima centesima XXX^a III^a, inditione V^a...Actum est hoc XV kalendas mai, anno XXXVI regni Philipi regis.

Bernardus le ita scripsit...

A. Original, de 35 x 18 cm.: Arxiu Històric de Terrassa, pergami IV-A-7. Prové de l'arxiu del Priorat de Terrassa.

a. VILLANUEVA, *Viage*, 19, ap. II, pp. 210-211, ex A. —
b. PUIG, S.: *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona 1929, ap. LVI, p. 399, ex A.

256*

1097.

Folc, bisbe de Barcelona acut al lloc dit Vilarestau i, a prec de Saborat i dels altres veïns que l'han construït, consagra l'església de Santa Maria, hi diposita relíquies de diferents sants i li concedeix les trenta passes per al cementiri.

[A.] Original perdut. — B. Regesta del s. XIV: A.E.V., arxiu parroquial de Santa Coloma de Centelles, manual 21 en foli. — C. Regesta del s. XIX: A.C.V., *Varios* de J. Ripoll, vol. 16 en quart, núm. 11, ex B.

Anno ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi millesimo nonagesimo septimo advenit dominus Fulco Barchinonensis episcopus ad locum antiqui vocatum Vilarestalli, ibique rogatu cuiusdam Saborati indigenae eiusdem loci aliorumque multorum hominum inhabitantium consecravit ecclesiam in honorem Sanctae Dei genitricis Mariae, a praefato Saporato aliisque fidelibus in iam dicti loci territorio constructam. Et in venerabili altario tales collocavit reliquias: Sanctae Mariae, Sanctorum videlicet Innocentium, et Sanctorum Masse martirum, Sanctaeque Felicitatis et Sanctae Mariae Magdalенаe. Et dedit cimiterium per circuitum triginta passuum. Prout haec et alia largo modo in praedicto instrumento continentur.

257

1098 maig 2.

Pere, rei d'Aragó i Pamplona, dona a l'església de Santa Maria de Montsó la vil·la i el castell de Conchel, és a dir, tot allò que hi té el dia de la consagració de l'església predita, llevat del que donà al sarraí Galefó. Allò que hi tenen per ell dos altres personatges ho tindran en endavant per Ponç, bisbe de Roda, i pels seus successors.

Facta carta huius donationis era M^a C^a XXX^a VI^a, anno incarnationis Dominice M^o XC^o VIII°, die VI nonas madii.

Sancius Llarrosensis, canonicus Oscensis, scripsi.

A. Original, de 38'5 x 28'5 cm.: Arxiu Capítular de Lleida, fons de Roda d'Isàvena, carp. 21, núm. 78. — B. Còpia del s. XII: Arxiu Capítular de Lleida, *Cartoral major de Roda*, p. 81, ex A. — C. Còpia del s. XVIII: R.A.H., col. Traggia, 8, f. 17v.

a. CANAL, J.: *España Sagrada*, 46, Madrid 1832, ap. XI, pp. 243-244. — b. YELA, J. F.: *Documentos reales del antiguo archivo de Roda anteriores al siglo XII*, a «Memorias de la Facultad de

Filosofía y Letras» I (Zaragoza 1923), pp. 323-325, núm. 10. —
C. YELA, J. F.: *El Cartulario de Roda*, Lleida 1932, p. 163, ex **B**.
 — **d.** UBIETO, A.: *Colección diplomática de Pedro I de Aragón y Navarra*, Zaragoza 1951, diplomatarium núm. 50, p. 282.

258

1098 setembre 15.

Ot, bisbe d'Urgell, i els bisbes Folc de Barcelona i Ponç de Roda consagren l'església de Santa Maria de Guissona, en presència dels comtes Ermengol d'Urgell i Artau de Pallars, de molts canonges i nobles i d'una multitud. Constitueixen l'espai de seixanta passes per al cementiri i el terme parroquial, confirmen els delmes, primícies, oblacions i defuncions, renoven la subjecció de diferents esglésies a la de Guissona i amenaçen els usurpadors dels seus béns. Nombrosos personatges fan donacions.

Anno ab incarnatione Domini nostri Ihesu Christi MXCVIII, indictione VI^a, epacta XX^a VI^a, concurrente III°, ciclo solari V^o decemovenali, XVII° kalendas octobris.

Petrus sacerdos...scripsi...

[**A.**] Original perdut. — **B.** Còpia del s. XII, de 52'5 x 40 cm.: A.C.U., consagracions d'esglésies núm. 32. Prové de Guissona.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCCXXII, cols. 1209-1212, ex *archivo Ecclesiae Urgellensis*. — **b.** COY Y COTONAT, A.: *Sort y comarca Noguera-Pallaresa*, Barcelona 1906, p. 247, ap. I, ex **a**. — **c.** BARAUT, *Les actes*, ap. 75, pp. 162-165, ex **B**.

Sobre l'autèntica de relíquies corresponent a aquesta consagració, cf. la còpia del s. XVIII: B.C., ms. 729, *Sacrae antiquitatis Cataloniæ monumenta* de J. Pasqual, vol. IX, ff. 715-716.

259*

1099 abril 23.

Berenguer, bisbe de Barcelona i abat de Sant Cugat [del Vallès], consagra l'església de Sant Vicenç de Gualba, depenent del monestir de Sant Cugat.

[**A.**] Original perdut. — [**B.**] Notícia en un Catàleg dels abats de Sant Cugat del Vallès. — **C.** Notícia: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Notes històriques del Bisbat de Barcelona* de Mn. J. Mas, vol. XIII (manuscrit), ex **B**.

El text de la notícia transmesa per Mn. Mas diu així: «1099, 23

abril. Berenguer, abat de S. Cugat y bisbe de Barcelona, consagrà l'església de S. Vicens de Gualba, pròpia de S. Cugat. Catálogo de Abades de S.C.».

260*

[1099 octubre 1-18]

Berenguer, bisbe de Barcelona i abat de Sant Cugat del Vallès, acut a la dedicació de Sant Esteve [de Castellet]. Consta en un document del 19 d'octubre del 1099 pel qual l'esmentat bisbe Berenguer, en un judici celebrat a la Granada, defineix a favor dels esposos Ramon Guifré i Ermessenda un alou situat a la parròquia de Sant Esteve de Castellet.

[A.] Original perdut. -- B. Còpia del s. XIII: A.C.A., *Cartulari de Sant Cugat del Vallès*, f. 116v, núm. 390.

a. RIUS, J.: *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*, vol. II, Barcelona 1946, núm. 776, pp. 434-435, ex B.

261

1099 novembre.

Pere, rei d'Aragó i Pamplona, dota l'església de Santa Maria del castell d'Alquézar, el dia en què ha estat consagrada, amb el castell i la vila d'Horta, amb la condició que Eiximèn Galíndez no perdi l'honor que hi té, ans el continui tenint per l'església d'Alquézar i pel seu abat.

Facta carta era T^a C^a XXX^a VI^a, in mense novembris, regnante Domino nostro Ihesu Christo et sub eius imperio, ego autem Petrus Sancii Dei gratia regnante me in Aragona vel Pampilona et in Superarvi et Ripacurcia.

Ego enim Sancius scriptor...scripsi...

A. Original: Arxiu Capitular d'Osca, sac d'Alquézar, núm. 8. — B. Còpia del s. XII: Arxiu Capitular d'Osca, sac d'Alquézar, núm. 9. — C. Còpia del s. XII: Arxiu Capitular d'Osca, sac d'Alquézar, núm. 10. — D. Còpia de finals del s. XIII: Arxiu Capitular d'Osca, sac d'Alquézar, núm. 35 B-1, pp. 1-3. — E. Còpia del s. XVIII: Arxiu de la Col·legiata d'Alquézar, *Lumen ecclesiae...de Alquézar*, f. 5. — F. Còpia del s. XVIII: R.A.H., col. Abad y Lasierra, vols. III i XIX, s.f.

a. ARCO, R.: *De la Edad Media en el Alto Aragón*, a «Estudios de la Edad Media de la Corona de Aragón» II (Zaragoza 1946), pp.

433-468, ex **D.** — **b.** UBIETO, A.: *Colección diplomática de Pedro I de Aragón y Navarra*, Zaragoza 1951, núm. 72, pp. 311-313, ex **A.**

261 bis

1099 novembre.

Pere, rei d'Aragó i Pamplona, dota l'església de Santa Maria del castell d'Alquézar, el dia en què ha estat consagrada, amb la vil·la de Sant Esteve de la Vall.

Facta carta era M^a C^a XXX^a VII^a, in mense novembris, regnante Domino nostro Ihesu Christo et sub eius imperio, ego autem Petrus Sancii Dei gratia regnante me in Aragona vel Pampilona et in Superarvi et Ripacurcia.

Ego enim Sancius scriptor...scripsi...

[**A.**] Original perdut. — **B.** Còpia del s. XIII: Arxiu Capitular d'Osca, *Libro de la Cadena*, p. 86, núm. CLXXXVIII. — **C.** Còpia de finals del s. XIII: Arxiu Capitular d'Osca, sac d'Alquézar, núm. 35 B-1, pp. 3-4.

a. ARCO, R.: *De la Edad Media en el Alto Aragón*, a «Estudios de la Edad Media de la Corona de Aragón» II (Zaragoza 1946), pp. 433-468, ex **C.** — **b.** UBIETO, A.: *Colección diplomática de Pedro I de Aragón y Navarra*, Zaragoza 1951, núm. 73, pp. 313-314, ex **B?**

262*

1100 gener 12.

Els bisbes Bernat de Girona i Ponç de Barbastre consagren l'església de Santa Maria de Ridaura i li confirmen la dotació de l'any 858, segons consta en un afegitó a aquesta acta.

Anno ab incarnatione Domini millesimo centesimo, inditione VIII, hera millesima centesima tricesima VIII, pridie idus januarii, regnante Philippo rege franchorum.

+ *Petrus scripsit...*

[**A.**] Original, avui perdut, que el s. XVIII era segurament a l'abadia de la Grassa. — [**B.**] Còpia, probablement del s. XI, avui perduda, que Villanueva veié a l'arxiu del monestir de Sant Pere de Camprodon. — [**C.**] Còpia del 14 de maig del 1525, autoritzada per Bernat Toralles, notari de Girona, que era a l'arxiu del monestir de Camprodon, llibre D, núm. 5, ff. 9-12. — **D.** Còpia del 19 de juny del 1696, autoritzada per Josep Brandia, notari de Camprodon:

A.C.A., Monacals, Girona, perg. sense catalogar, cal. 134, ex **C.** —

E. Còpia del s. XVII: B.N.P., col. Doat, 66, ff. 67-72, ex **A.**

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 11, ap. XXI, pp. 112-113, ex **D.**

263*

[1100 gener]

Bernat, bisbe de Girona, a precís de Pere, prior de Santa Maria de Ridaura, consagra l'església de Sant Antoni [de Collfret], situada al pagus de Besalú, i la sotmet al monestir predit. Consta en un afegit a l'acta de consagració i dotació de Ridaura del 858.

[**A.**] Original perdut, que el s. XVIII era segurament a l'abadia de la Grassa. — [**B.**] Còpia, probablement del s. XI, avui perduda, que Villanueva veié a l'arxiu del monestir de Sant Pere de Camprodon. — [**C.**] Còpia del 14 de maig del 1525, autoritzada per Bernat Toralles, notari de Girona, que era a l'arxiu del monestir de Camprodon, llibre **D**, núm. 5, ff. 9-12. — **D.** Còpia del 19 de juny del 1696, autoritzada per Josep Brandia, notari de Camprodon: A.C.A., Monacals, Girona, perg. sense catalogar, cal. 134, ex **C.** — **E.** Còpia del s. XVII: B.N.P., col. Doat, 66, ff. 67-72, ex **A.**

a. MONSALVATJE, *Noticias*, 11, ap. XXI, pp. 112-113, ex **D.**

264*

1100 novembre 7 i 8.

Berenguer, bisbe de Barcelona, consagra els altars de la Santa Creu i Sant Nicolau de l'església monàstica de Sant Esteve de Banyoles, segons consta en un paràgraf afegit a l'acta de consagració del 6 de setembre del 1086.

Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi millessimo centesimo, septimo idus novembris... et sexto idus novembris...

[**A.**] Original perdut, potser el document de l'arxiu del monestir de Banyoles publicat per Baluze. — **B.** Còpia del 1748: Museu Episcopal de Vic, manuscrit de Banyoles, s.f.

a. MARCA, *Marca hispanica*, ap. CCC1, cols. 1180-1183, especialment col. 1182, al marge, ex **A?**

265

1100 novembre 11.

Els bisbes Bernat de Girona, Berenguer de Barcelona i Pere de Carcassona concorren a la dedicació de l'església de Santa Maria de

Vilabertran, al territori de Perelada, a prec de Rigald que l'ha edificat. Li concedeixen els delmes, primícies i oblacions de la seva parròquia i la sotmeten a la seu gironina. Pere [Rigald] és elegit abat de la canònica augustiniana que hi és establerta.

Anno Dominice incarnationis Cmo post millesimum, era centesima XXX^a VIII^a post millesima, indictione VIII^a, quadragesimo etiam II° anno regni Philippi regis francorum, scilicet III° idus novembris...

Berengarius presbiter...scripsit...

A. Original, de 51 x 70 cm.: B.C., Arxiu, perg. núm. 8388 (1-VI-3). Prové de l'arxiu del monestir de Vilabertran.

a. MARCA, *Marca Hispanica*, ap. CCCXXVII, cols. 1220-1223, ex **A.** — **b.** MERINO, A. - CANAL, J.: *España Sagrada*, 43, Madrid 1819, ap. XXXV, pp. 446-450, ex **A.** — **c.** GALOBARDES, M.: *El monasterio de Santa María de Vilabertrán*, Barcelona 1949, ap. II, pp. 97-99.

266

1100 desembre 2.

Berenguer, bisbe de Barcelona, acompanyat dels seus canonges i de molts fidels, acut a consagrar l'església de Sant Cebrià de Tiana, al comtat de Barcelona, i li confirma les possessions, la sotmet a la seu barcelonina, li fixa les trenta passes per al cementiri, li assenyala el terme parroquial i enumera els seus alous.

Anno igitur incarnationis Dominice millesimo C, IIII nonas decembris,... Actum est hoc die et anno prefixo.

Sig+num Arnalli subdiaconi...scripsit...

[**A.**] Original perdut. — [**B.**] Còpia de data incerta, que era a l'arxiu de la cartoixa de Montalegre. — [**C.**] Còpia del 22 de maig del 1699, autoritzada pel notari Salvador Carreras, a l'arxiu parroquial de Tiana fins al 1936.

a. LLOPART, J.: *Consagración de la iglesia de Tiana en el año 1100*, a «Boletín de la Real Academia de la Historia» L (1907), pp. 38-41, ex **C.**

Ramon ORDEIG I MATA

C. Sant Sadurní, 6

VIC (Barcelona)